

**КАЛЕНДАР
ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХАРКІВЩИНИ НА 2024 РІК**

Департамент культури і туризму
Харківської обласної військової адміністрації
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека

КАЛЕНДАР

ЗНАМЕННИХ І ПАМ'ЯТНИХ ДАТ
ХАРКІВЩИНИ НА 2024 РІК

*Рекомендаційний
бібліографічний
показчик*

ХАРКІВ 2023

Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини на 2024 рік : рек. бібліогр. покажч. / Департамент культури і туризму Харків. обл. військ. адмін. ; Харків. обл. універс. наук. б-ка. – Харків : ХОУНБ, 2023. – 88 с.

Універсальне довідково-бібліографічне видання «Календар знаменних і пам'ятних дат Харківщини» видається ХОУНБ з 1977 р. Посібник містить фактографічні і бібліографічні відомості про визначні події історії, суспільнополітичного, громадського та культурного життя області, ювілеї уродженців краю та видатних діячів, життя і діяльність яких пов'язана з Харківщиною.

Покажчик складається з трьох розділів і відкривається хронікою подій з історії Харківщини. Далі користувачам пропонується перелік ювілейних дат видатних особистостей та біобібліографічні матеріали на допомогу визначення знаменних і пам'ятних дат 2024 року. Зірочкою (*) позначені ті дати, до яких подаються інформаційні довідки та бібліографічні списки. У списках рекомендовану літературу розміщено в логічній послідовності.

Видання розраховано на бібліотекарів, лекторів, вчителів, студентську та учнівську аудиторію, усіх, хто цікавиться краєзнавством.

Радимо використовувати покажчик для відзначення ювілейних і пам'ятних дат краю. Він допоможе в організації книжкових виставок, переглядів, проведенні масових заходів.

Відбір літератури закінчено в жовтні 2023 р.

Укладачі	Л.О. Сашкова, Л.М. Конопля, О.І. Цимбал
Редактор	О.М. Травіна
Комп'ютерний набір	Л.М. Конопля
Відповідальна за випуск	Н.І. Шостко

3
**ХРОНІКА ПОДІЙ
З ІСТОРІЇ ХАРКІВЩИНИ**

- 1654** **370 років тому**
- **Засновано м. Харків**
- 1659** **365 років тому**
- 15-31** – Вперше почав діяти найстаріший Успенський ярмарок
серпня
- 1674** **350 років тому**
- Засновано м. Вовчанськ
- 1684** **340 років тому**
- м. Ізюм. Зведено Преображенський собор (нині найстаріша пам'ятка архітектури Харківської області, зазнав пошкоджень підчас російських обстрілів навесні 2022)
- 1689** **335 років тому**
- Збудовано Покровський собор, найстарішу кам'яну споруду Харкова (нині пам'ятка архітектури)
- 1724** **300 років тому**
- Валківський район. Засновано Старомерчанський парк (нині парк-пам'ятка палацово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1754** **270 років тому**
- м. Ізюм. Святителем Іоасафом Белгородським знайдено чудотворну ікону Божої Матері Пісчанської (нині зберігається у Свято-Вознесенському храмі, зазнав пошкоджень під час російських обстрілів навесні 2022)
- 1759-1760** – Г.Сковорода викладав у Харківському колегіумі
- 1769-1774** – Г.Сковорода написав «Басні Харківські»
- 1789** **235 років тому**
- У Харкові засновано перший стаціонарний театр

- 1799** **225 років тому**
- 16 жовтня* – Створено Слобідсько-Українську єпархію (з 1946 – Харківська і Богодухівська єпархія)
- 1804** **220 років тому**
- грудень* – Засновано Ботанічний сад Харківського університету
- 1809** **215 років тому**
- З ініціативи І.Каразіна закладено Краснокутський дендропарк (нині парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1814** **210 років тому**
- У Харкові почала працювати перша професійна театральна трупа
- 1819** **205 років тому**
- влітку* – м. Чугуїв. Відбувся антикріпосницький виступ військових поселенців. Повстання було жорстоко придушено царськими військами
- 1824–1825** – Видавався двомісячник «Український журнал» (редактор О.Склобовський). На сторінках журналу друкувалися твори харківських письменників, етнографічні описи міст України, оригінальні документи Ю.Хмельницького, І.Мазепи, І.Скоропадського. Журнал заборонено цензурою після повстання декабристів
- 1864** **160 років тому**
- Відкрито Харківську ощадкасу при конторі держбанку
- 1869** **155 років тому**
- Збудовано першу лінію Південної залізниці Курськ-Харків-Ростов. 22 травня до Харкова прибув перший потяг
- Засновано «Харківські головні залізничні паровозні та вагонні майстерні» (нині завод «Електромашина»)
- Художницею-педагогом М.Раєвською-Івановою засновано міську рисувальну школу (нині Харківський фаховий вищий художній коледж)

- Богодухівський район, с. Гути. Відкрито найбільше в Україні підприємство цукрової промисловості (нині Первухінський цукровий комбінат)
- 24 березня* – Засновано Харківське товариство розповсюдження в народі грамотності. Перший голова правління – М.Бекетов. Припинена діяльність у 1920 р.
- липень* – Почало працювати Харківське паровозне депо Курсько-Харківсько-Азовської лінії Південної залізниці (нині Електровозне депо Харків–Головне)
- 30 серпня* – У Харкові відкрито Олександрівську міську лікарню (нині Перша міська клінічна лікарня)
- 1874** **150 років тому**
 - Відкрито оперний, так званий «ліричний» театр. У 1883 р. вперше в Україні на його сцені було поставлено оперу М.Лисенка «Ночь перед Рождеством»
- 1879** **145 років тому**
 - Створено перше в Україні математичне товариство при Харківському університеті
- 8 лютого* – Під час терористичного акту народовольцями було смертельно поранено харківського губернатора князя Д.Кропоткіна
- 1879-1882** – У Харківській семінарії навчався український поет П.Грабовський
- 1884** **140 років тому**
 - Краснокутський район. Меценат, цукрозаводчик І.Г.Харитоненко заснував Наталівський парк (нині парк-пам'ятка садово-паркового мистецтва загальнодержавного значення)
- 1884-1916** – Виходило офіційне видання органу міського самоврядування «Журналы Харьковской городской Думы» (у 1907–1916 – «Известия Харьковской городской Думы»)
- 1884-1917** – Видавався філософсько-богословський журнал «Вера и разум» (з 2000 – видання журналу відновлено)
- 1894** **130 років тому**
- березень* – У Харкові на Іванівці став до ладу перший елеватор

1899**125 років тому**

- Створено Харківський «Союз боротьби за звільнення робочого класу» (у 1902 союз об'єднано з Харківським комітетом РСДРП)
- З ініціативи Х.Алчевської на території її садиби встановлено мармуровий бюст Т.Шевченка (скульптор В.Беклемишев) – перший пам'ятник поету в Україні

червень

- м. Куп'янськ. Вперше проведено виставку великої рогатої худоби та коней, виведених у Куп'янському повіті

17 вересня

- Красноградський район. Став до ладу цукровий комбінат (нині сільськогосподарське підприємство «Цукрове»)

1904**120 років тому***березень*

- Створено Товариство трудящих жінок (засновниця і перший голова – Л.Єфімович)

1909**115 років тому**

- Побудовано харківський Робітничий дім (нині Палац культури «Металіст»)
- У Харкові споруджено Купецький міст, що з'єднує Соборний узвіз з Благовіщенським майданом (відновлено у 1944)
- На Театральному майдані (нині Поезії) Харкова напроти Драматичного театру ім. Т.Шевченка відкрито пам'ятник – бюст письменнику М.В.Гоголю (скульптор Б.Едуардс)

25 квітня

- З ініціативи проф. І.Оболєнського створено карету «швидкої допомоги»

1914**110 років тому**

- У Харкові відкрито станцію «швидкої допомоги» (нині входить до КНП ХОР «Центр екстреної медичної допомоги та медицини катастроф»)
- У Харкові збудовано Трьохсвятительську (Гольдбергівська) церкву (освячено у січні 1915)
- Почала діяти Харківська каналізація (нині «Харківводоканал»)
- Споруджено Харківський іподром (архітектор З.Харманський)

квітень

- Відкрито пам'ятник М.Кропивницькому (скульптор Ф.Бєлавинський)

1914-1916 – Будівництво доходного будинку Всеросійського страхового товариства «Росія» (архітектор І.Претро, нині «Палац Праці», пам'ятка архітектури місцевого значення, зазнав пошкоджень під час російських обстрілів в березні 2022)

1919 **105 років тому**

- с. Великий Бурлук. У зруйнованому поміщицькому маєтку полковник Ф.А.Ізенбеков знайшов дубові дощечки, списані незвичайними письменами. Це була «Велесова книга» – найдавніша з нині відомих пам'яток давньоукраїнського письменства дохристиянської доби
- Засновано Харківський губернський військовий комісаріат (нині Харківський обласний територіальний центр комплектування та соціальної підтримки))

19 січня – Вийшов з друку перший номер газети «Бюлетень Ізюмського повітового військово-революційного комітету» (нині районна газета «Обрії Ізюмщини»)

21 січня – Надруковано перший номер газети «Известия исполнительного комитета...» (нині районна газета «Вісник Куп'янщини»)

березень – Вийшов перший номер газети «Вісті» (нині районна газета «ВістіКрасноградщини»)

1–6 березня – У Харкові відкрився III з'їзд КП(б)У. Прийнято основні рішення відносно відновлення і зміцнення радянської влади в Україні

6–10 березня – Відкрився III Всеукраїнський з'їзд Рад. Прийнято першу Конституцію Радянської України

27 квітня-4 травня – Відкрився I Всеукраїнський з'їзд Профспілок

29 червня-10 грудня – У Харкові діяла Добровольча армія під командуванням генерал-лейтенанта В.З.Май-Маєвського

листопад – У Харкові відкрито Органотерапевтичний інститут (нині Інститут проблем ендокринної патології ім. В.Данилевського НАМН України)

11 грудня – Харків визволено від білогвардійців. Сюди переїхав уряд і Всеукраїнським. Харків знову став столицею УРСР до 1934 р.

1924**100 років тому**

- Став до ладу шкіряний завод «Більшовик» (нині ЗАТ Харківське виробниче шкіряне об'єднання «Більшовик»)
- У Харкові засновано державний інститут з боротьби з венеричними хворобами (нині Інститут дерматології та венерології НАМН України)
- Засновано «Харківський завод «Хімпобутвиробів», один з найкрупніших виробників тари в Україні (нині «Харківський завод «Полімерконтейнер»)
- Засновано Харківський кінологічний центр (нині Харківський регіональний центр службового собаківництва)

травень

- Відкрито Першу музичну професійну школу (нині Дитяча школа мистецтв № 2 ім. П.Чайковського)

1 травня

- На Харківському паровозобудівному заводі випущено перший гусеничний трактор «Комунар»

влітку

- Почалося регулярне повітряне сполучення першими повітряними трасами Харків–Київ, Харків–Одеса

жовтень

- Створено Жовтневий (нині Новобаварський) район Харкова

16 листопада

- У Харкові почала діяти перша в Україні радіостанція

грудень

- Засновано м. Первомайський (до 1952 – Лихачове)

1929**95 років тому**

- Засновано інститут Коксобуд (нині Державний інститут по проектуванню підприємств коксохімічної промисловості «Діпрококс»)
- Відкрито Харківську філармонію (нині Харківська обласна філармонія)
- Засновано Харківський завод медичних пластмас і стоматологічних матеріалів (нині АТ «Стома»)
- У Харкові засновано вечірній профспілковий університет (нині Харківський соціально-економічний університет)
- Відкрито Харківську годинникову фабрику (нині Харківський ювелірний завод)

- 31 березня* – Відкрито Палац культури працівників зв'язку (архітектор А.Молокін, нині Муніципальний центр культурних ініціатив (ПК Зв'язку))
- серпень* – Вийшов з друку перший номер газети «Радянське слово» (нині районна газета «Голос Лозівщини»)
- 10 вересня* – Створено Харківський інститут політичної освіти (нині Харківська державна академія культури)
- жовтень* – Засновано Український інститут молочного господарства (нині Інститут тваринництва НААН України)
- 1 листопада* – Почав діяти перший в Україні театр музичної комедії (нині Харківський академічний театр музичної комедії)

1934 90 років тому

- Вийшов з друку перший номер газети «Ленінська зміна» (1991–2005 – «Событие»)
 - Створено харківську організацію Спілки архітекторів України
 - Засновано дитячу музичну школу № 4 ім. М.Леонтовича
 - Створено науково-дослідну гідротехнічну лабораторію (нині Український державний НДІ проблем водопостачання, водовідведення та охорони навколишнього природного середовища «УкрВОДГЕО»)
 - У Харкові на р. Лопань збудовано Гончарівську греблю задля регулювання рівня річок у межах міста і забезпечення технічною водою промислових підприємств
- 21 січня* – Став до ладу турбогенераторний завод (нині ВАТ «Турбоатом»)
- 19 травня* – Відкрилася Міжнародна конференція з питань теоретичної фізики за участю відомих зарубіжних вчених Н.Бора, Е.Вільямса, М.Плессета і радянських фізиків Л.Ландау, І.Тамма, Я.Френкеля та ін.
- 15 червня - 12 серпня* – Відбувся I з'їзд письменників Радянської України. Прийнято рішення про створення Спілки письменників України і заснування Харківського відділення Спілки письменників України
- 24 червня* – Столицю Радянської України було перенесено з Харкова до Києва
- грудень* – Засновано Харківську парфумерно-косметичну фабрику (нині АТ «Ефект»)

1939**85 років тому**

- У Харкові введено в дію першу тролейбусну лінію
- Харківський міський Кабінет донорів реорганізовано в Харківську обласну станцію переливання крові (нині Харківський обласний центр служби крові)

1 червня

- Створено Харківський обласний інститут удосконалення кваліфікації вчителів (нині Комунальний вищий навчальний заклад «Харківська академія неперервної освіти»)

липень

- Засновано районну газету «Сталінським шляхом» (нині «Вісті Дергачівщини»)

1 липня

- Відкрито Харківський театр ляльок (нині Харківський державний академічний театр ляльок ім. В.Афанасьєва)

1944**80 років тому**

- Засновано УкркомунНДІпроект
- Відкрито Харківський індустріально-педагогічний технікум № 1
- Засновано Харківську фабрику спортивних виробів
- Засновано Харківський обліково-кредитний технікум Держбанку СРСР (нині Харківський інститут банківської справи Університету банківської справи Національного банку України)

15 червня

- Відкрито Харківську дитячу художню школу ім. І.Рєпіна

1 жовтня

- На базі 33-ї Гвардійської танкової бригади створено Харківське Гвардійське танкове командне училище (нині Гвардійський ордена Червоної Зірки факультет військової підготовки ім. Верховної Ради України Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»)

листопад

- Засновано харківську спортивну школу молоді (нині школа вищої спортивної майстерності)

1949**75 років тому**

- Засновано Харківський трактороскладальний завод (нині Харківський завод самохідних шасі)
- У Харкові на вул. Академіка Павлова споруджено Конюшений міст

31 січня – Створено харківську обласну організацію Українського товариства охорони природи

1954 **70 років тому**

- У Харкові відкрито перше телевізійне ательє
- При Харківському політехнічному інституті створено науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут «Молнія»(нині науково-дослідний та проектно-конструкторський інститут «Молнія» Національно-технічного університету «ХПІ»)
- У центрі Харкова завершено будівництво головної частини житлового «Будинку зі шпилем» у стилі «сталінського ампіру»(за проектом П.І.Арешкіна). Пам'ятка архітектури входить до списку «7 чудес Харкова»
- На Московському проспекті (нині проспект Героїв Харкова) Харкова споруджено Харківський міст, який з'єднує центр зі східною частиною міста (архітектор А.В.Межеровський)
- На р. Оскіл, поблизу с. Червоний Оскіл, розпочато будівництво гідровузла і водоймища, що входять до комплексу каналу Сіверський Донець – Донбас

5 жовтня – За рішенням Міжнародного Союзу UNIMA у Харківському ляльковому театрі відкрито виставку ляльок, яка згодом переросла в єдиний в Україні музей ляльок (нині Харківський музей театральних ляльок)

1959 **65 років тому**

- Засновано харківську організацію Спілки журналістів України
- Розпочалася забудова житлового масиву «Павлове поле» у Харкові
- Засновано Український НДІ природних газів (УкрНДІгаз)

11 квітня – Засновано науково-виробниче об'єднання з розробки, виробництва й експлуатації автоматичних систем управління ракетно-космічними комплексами (нині АТ «Хартрон»)

18 липня – Створено Харківський завод радіоелементів – найбільше в СНД підприємство-виробник електричних з'єднань (нині завод «Коннектор»)

1964 **60 років тому**

- Відкрито пам'ятник двічі Герою Соціалістичної Праці В.Юр'єву (скульптор В.Агібалов, архітектор Д.Морозов)

- Відкрито широкоформатний кінотеатр «Київ»
- Закінчено будівництво Печенізького водосховища (розпочато у 1958). Довжина водоймища – 70 км, ширина – 3 км, корисна віддача води становить 341 млн. м³

6 жовтня – Чугуївський район, с. Соколове. Урочисто відкрито обеліск на честь бойової співдружності радянських і чехословацьких воїнів

1969 55 років тому

січень – Вийшов з друку перший номер газети «Вечірній Харків»

3 серпня – м. Чугуїв. Відкрито художньо-меморіальний музей І.Репіна

25 грудня – У Харкові відкрито Центральний державний архів науково-технічної документації Української РСР (нині Центральний державний науково-технічний архів України)

1974 50 років тому

- Споруджено новий клінічний комплекс Українського НДІ охорони здоров'я дітей та підлітків, заснованого як Інститут охорони материнства та дитинства (1922)

- Створено Харківську обласну організацію Всеукраїнської спілки автомобілістів

9 квітня – У Харкові відбулася перша вистава у новій будівлі цирку, збудованій на площі Урицького (нині площа ім. І.Бугримової)

1979 45 років тому

- Розпочато будівництво Олексіївського житлового масиву (архітектори М.І.Авраменко, Т.А.Морева, В.А.Можейко)

- Споруджено Будинок політпросвіти (нині Харківський регіональний інститут державного управління НАДУ)

1984 40 років тому

11 серпня – Введено в експлуатацію першу ділянку другої лінії Харківського метрополітену

1989 35 років тому

- Харків'яни С.Бершов та В.Пастух у складі союзної команди підкорили пік Гімалайського велетня – гору Канченджанга (8586 метрів). На чотирьох її піках вони залишили значки з гербом Харкова

- У Харкові відкрито пивзавод «Рогань» (нині Харківська броварня «Рогань»)
 - Створено Харківське обласне товариство захисту прав споживачів
 - Засновано творчу спілку акторів, музикантів, художників і фотографів (нині Центр сучасного мистецтва «Нова сцена»)
- квітень*
- У Фізико-технічному інституті АН УРСР та НВО «Монокристалреактив» під час проведення експериментів зареєстровано продукти розпаду, що свідчать про ядерний синтез, здійснений у звичайних умовах
- 11 квітня*
- Створено Харківську оперативно-рятувальну службу
- 9 вересня*
- Укладено Угоду про співпрацю і побратимство з американським м. Цинциннаті
- 7 листопада*
- ВО «Харківський завод електроапаратури» спільно із західнонімецькою фірмою ІПС випустив першу партію персональних комп'ютерів
- 1994**
- 30 років тому**
- З ініціативи голови Харківської облдержадміністрації Є.Кушнар'ова створено Фонд підтримки молодих талантів
 - Засновано благодійне товариство «Ротарі клуб Харків»
 - Відновлено видання газети «Харьковские епархиальные ведомости» (засновано в 1867)
 - Введено в експлуатацію перші свердловини Юліївського нафтогазоконденсатного родовища
 - Створено Харківську обласну Асоціацію громадських організацій інвалідів та ветеранів війни
 - Створено Харківське обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України
 - Чугуївський район. Створено ботанічний заказник загальнодержавного значення «Вовчанський»
- 19 жовтня*
- Засновано українсько-болгарське товариство «Пірана» (виробництво парфумерної продукції та косметичних засобів)

1999**25 років тому**

- У Харкові відкрито науково-просвітній Музей сексуальних культур світу
- Засновано Харківський обласний інформаційно-аналітичний центр медичної статистики (ХОІАМС)
- У Харкові на майдані Свободи, 4 відкрито пам'ятник студбатівцям – студентам ХДУ (скульптори Д.Дадашев, Л.Жуковська, Д.Сова; архітектори А.Антропов, В.Лівшиць, В.Новгородов, В.Осипов)

1 січня

- Засновано газопромислове управління «Харківгазвидобування» – філія дочірньої компанії «Укргазвидобування» національної АК «Нафтогаз України»

10 березня

- Створено «Харківський інститут соціальних досліджень»

23 квітня

У Молодіжному парку Харкова встановлено пам'ятник чорнобильцям (скульптор С.Ястребов, архітектори С.Чечельницький, А.Антропов)

травень

- Відбувся I Міжнародний конкурс виконавців, присвячений українському співакові І.Алчевському

9 вересня

- Засновано компанію «Слобожанський миловар»

23 вересня

- З аеродрому Харківського авіапідприємства піднявся в небо перший серійний літак незалежної України АН-140

8 жовтня

- У Харкові на розі вул. Пушкінської та Петровського (нині Я.Мудрого) відкрито пам'ятник Ярославу Мудрому (скульптори О.Шауліс, О.Демченко, В.Семенюк; архітектори В.Лівшиць, А.Антропов)

листопад

- Створено Харківське обласне товариство азербайджано-української дружби «Достлуг»

2004**20 років тому**

- Відкрито Палац студентів Національної юридичної академії (архітектор Ю.М.Шкодовський)
- У Харкові на території Свято-Покровського монастиря освячено Церковно-історичний музей церковної історії Слобідської України
- У Харкові відкрито завод з виробництва будівельних матеріалів «Бетонікс»

- Засновано почесну відзнаку Харківської обласної ради «Слобожанська слава»
- квітень* – Ізюмський район, с. Веселе. Відкрито пам'ятник державному і громадському діячу О.С.Масельському
- 15 квітня* – На Алеї слави 2-го міського цвинтаря відкрито пам'ятник Герою України Л.М.Малій (скульптор О.Рідний)
- 15 травня* – м. Лозова. Відкрито підприємство «Лозівський комбайновий завод»
- 20 серпня* – Біля будинку облдержадміністрації відкрито пам'ятник першому харківському губернатору Є.О.Щербініну (скульптор А.Іванова)
- 22 серпня* – м. Харків нагороджено Почесним Прапором Ради Європи
- На розі проспектів Правди (нині Незалежності) і Леніна (нині Науки) відкрито монумент «Засновникам Харкова на честь 350-річчя міста» (скульптор З.Церетелі)
- 1 вересня* – м. Куп'янськ. Відкрито перший в Україні пам'ятник медичній сестрі (скульптор І.Коваленко)
- 6 вересня* – Створено Національний природний парк «Гомільшанські ліси»
- 23 вересня* – Підписано Угоду про встановлення дружніх стосунків між м. Харків і м. Цзінань (КНР)
- 2009** **15 років тому**
 - Вчені Харківського фізико-технічного інституту представили перші в історії науки знімки атома
 - У Харкові відкрито дельфінарій «Немо»
 - Відкрито Харківський морський музей
 - Започатковано кінофестиваль «Харківський бузок»
 - Ізюмський район, с. Городне. Відбувся перший Міжнародний етнофестиваль «Співочі тераси»
- 9 жовтня* – У Харкові на території 14-ї міської офтальмологічної лікарні відкрито пам'ятник вченому-офтальмологу Л.Л.Гіршману (скульптор А.Демченко, архітектор В.Лівшиць)
- 2014** **10 років тому**
 - На базі Харківського національного університету ім. В.Каразіна створено Навчальний центр «ЛандауЦентр»
- січень* –

- 1 березня* У Харкові з ініціативи мера Г.Кернеса на площі Свободи було проведено «мирний мітинг патріотично налаштованих харків'ян» «За Харків»
- 2019 – 5 років тому**
- 19 квітня* Біля входу до Харківського науково-дослідного інституту судових експертиз встановлено пам'ятник одному із засновників судової медицини та криміналістики Миколі Бокаріусу (скульптор К.Мамедов)
- липень* в Саду ім. Т.Шевченка встановлено пам'ятник режисеру та акторові Лесю Курбасу і художнику Іллі Рєпіну (скульптор О.Рідний)
- 17 липня* У Харкові після реконструкції відкрили Сад ім. Т.Шевченко та сквер Стрілка. А також Урбан-парк – комплекс майданчиків, обладнаних для вуличних видів спорту (стритбол, футбол, пейнтбол) та місце для тренувань скейтерів
- серпень* У Харкові в Саду ім. Т. Г. Шевченка встановлено скульптурну композицію з композитором Ісааком Дунаєвським та співачкою Клавдією Шульженко (скульптор К.Мамедов); пам'ятники: акторові та співаку Марку Бернесу (скульптори К.Мамедов та Т.Поліванова); акторові, кінорежисеру та сценаристу Леоніду Бикову (скульптор К.Мамедов); вченому, натуралісту, академіку Володимиру Вернадському (скульптори О.Рідний та Г.Іванова);
- 23 серпня* У Харкові відкрили новий фонтан – чотирирусна композиція з 13-ма рухливими скульптурами мавп-музикантів
- 14 жовтня* У Харкові встановлено пам'ятник захисникам України у сквері біля однойменної станції метро

ЗНАМЕННІ ТА ПАМ'ЯТНІ ДАТИ ХАРКІВЩИНИ НА 2024 РІК

- 1 січня*
- 80 років від дня народження **Віктора Тихоновича Ендебері** (1944–2001), українського прозаїка, гумориста, сатирика
 - 75 років від дня народження **Миколи Ілліча Тітова** (1949), правознавця, державного та громадського діяча, почесного громадянина Харківської області (2012)
- *
- 85 років від дня народження **Лариси Фаліївни Воловик** (1939–2023), журналістки, засновниці і директорки (1996–2023) першого в Україні музею Голокосту в Харкові
- 2 січня*
- 145 років від дня народження **Василя Петровича Ступницького** (1879–1945), українського етнографа, диригента, композитора
- 9 січня*
- 160 років від дня народження **Володимира Андрійовича Стеклова** (1864–1926), математика, механіка, педагога, голови Харківського математичного товариства (1902–1906)
 - 120 років від дня народження **Федора Федоровича Богданова** (1904–1981), українського композитора, диригента
 - 120 років від дня народження **Петра Юхимовича Шпари** (1904–1988), українського архітектора, педагога, головного архітектора Харкова (1955–1965)
- 10 січня*
- 110 років від дня народження **Всеволода Георгійовича Новікова** (1914–1983), українського вченого в галузі економіки й організації промислового виробництва, педагога, ректора Харківського інституту радіоелектроніки (1966–1983)
 - 95 років від дня народження **Олександра Сергійовича Барсеґяна** (1929–2011), українського режисера, головного режисера (1975–2011) та режисера-директора Харківського академічного російського драматичного театру ім. О.Пушкіна (нині Харківський академічний драматичний театр) (1983–2011), почесного громадянина м. Харків (2006)
- 11 січня*
- 120 років від дня народження **Олександра Яковича Усикова** (1904–1995), українського радіофізика, першого директора Інституту радіофізики та електроніки АН УРСР (1955–1973)

- 100 років від дня народження **Миколи Никифоровича Загоруйка** (1924–2003), військовика, Повного кавалера ордена Слави (1944, 1945 – двічі), уродженця с. Петропавлівка Куп'янського району
- 12 січня* – 130 років від дня народження **Василя Михайловича Блакитного** (Еллан–Блакитний) (1894–1925), українського поета, журналіста, громадського та політичного діяча
- 13 січня* – 105 років від дня народження **Любові Трохимівни Малої** (1919–2003), вченої, лікарки-кардіолога, засновниці і директорки (1981–2003) Інституту терапії АМН України, Героя Соціалістичної Праці (1979), Героя України (1999), почесної громадянки м. Харків (1999)
- 15 січня* – 105 років від дня народження **Афанасія Федоровича Луньова** (1919–2004), українського історика, музеєзнавця, мистецтвознавця, педагога, організатора і засновника Пархомівського історико-художнього музею (Богодухівський район) (1953)
- 17 січня* – 180 років від дня народження **Едуарда Едуардовича Бергенгейма** (1844–1893), промисловця, засновника Харківського керамічного заводу
- 80 років від дня народження **Лідії Григорівни Доценко** (1944), української поетеси
- 18 січня* – 100 років від дня народження **Юрія Георгійовича Сиротенка** (1924–2010), українського художника, живописця
- 19 січня* – 130 років від дня народження **Марка Степановича Терещенка** (1894–1982), українського актора, режисера, педагога
- 90 років від дня народження **Миколи Івановича Хвисяюка** (1934), українського ортопеда-травматолога, педагога, ректора Харківської медичної академії післядипломної освіти (1977–2004), почесного громадянина Харківської області (2012)
- 20 січня* – 100 років від дня народження **Зіновія Ісаковича Циріка** (1924–2011), українського шахіста, тренера, спортивного журналіста
- 90 років від дня народження **Юрія Володимировича Александрова** (1934–2016), українського астронома, педагога

- 27 січня* – 120 років від дня народження **Олександра Михайловича Довгала** (1904–1961), українського графіка, живописця, ілюстратора
- 95 років від дня народження **Аполлона Максимовича Білоуса** (1929–1999), українського кріобіолога, одного з ініціаторів та організаторів загальної науково-технічної програми з проблем кріобіології
- 29 січня* – 75 років від дня народження **Володимира Михайловича Птушкіна** (1949–2022), українського піаніста, композитора, педагога
- 3 лютого* – 185 років з дня смерті **Степана Писаревського** (літ. псевдонім – Степан Шеремета) (1780–1839) – українського письменника, музиканта-аматора, уродженця Вовчанська
- 110 років від дня народження **Віктора Петровича Боришенка** (1914–1996), українського співака, соліста Харківського театру опери та балету (1933–1934) та Харківського театру музичної комедії (1934–1935)
- 6 лютого* – 120 років від дня народження **Володимира Миколайовича Петі** (1904–1942), архітектора
- 9 лютого* – 180 років від дня народження **Анатолія Федоровича Коні** (1844–1927), юриста, педагога, громадського діяча
- * – 75 років від дня народження **Петра Джерелянського** (справжнє Юрій Петрович Величко) (1949), українського театрознавця, публіциста, поета
- 65 років від дня народження **Ігоря Володимировича Батракова** (1959), спортсмена, засновника школи рукопашного та ножового бою
- 10 лютого* – 145 років від дня народження **Євгена Андрійовича Агафонова** (1879–1955), українського художника, ілюстратора
- 16 лютого* – 100 років від дня народження **Олексія Леонтійовича Пшеничка** (1924–1945), військовика, Героя Радянського Союзу (1945)
- 17 лютого* – 75 років від дня народження **Олени Вікторівни Романенко** (1949), української оперної співачки, педагогині, солістки Харківського національного академічного театру опери та балету ім. М.Лисенка (з 1972)

- 18 лютого* – 215 років від дня народження **Єгора Петровича Ковалевського** (1809–1868), письменника, мандрівника, громадського діяча, уродженця Богодухівського повіту Харківської губернії
- 95 років від дня народження **Віктора Федотовича Зеленського** (1929–2017), українського фізика, енергетика, директора Харківського фізико-технічного інституту (1981–1996)
- 85 років від дня народження **Анатолія Михайловича Мірошніченка** (1939–2020), українського поета, есеїста, перекладача
- 25 років від дня народження **Олександра Олександровича Тимченка** (1999–2022), українського військовика, учасника російсько-української війни, Героя України (2022, посмертно)
- 20 лютого* – 145 років від дня народження **Василя Яковича Юр'єва** (1879–1962), українського селекціонера-рослинника, директора Українського НДІ рослинництва, селекції і генетики (1956–1962), двічі Героя Соціалістичної Праці (1954, 1959)
- 135 років від дня народження **Всеволода Григоровича Аверіна** (1889–1946), українського художника, графіка
- 21 лютого* – 170 років від дня народження **Тимофія Івановича Буткевича** (1854–1925), протоієрея, богослова, публіциста, професора Харківського університету, автора книги «Историко-статистическое описание Харьковского кафедрального Успенского собора» – своєї рідної енциклопедії духовного життя Харкова
- 90 років від дня народження **Івана Івановича Коржа** (1934), українського поета, перекладача
- 23 лютого* – 115 років від дня народження **Миколи Іполитовича Шпака** (справжнє Шпаківський) (1909–1942), українського поета, письменника, перекладача
- 24 лютого* – 90 років від дня народження **Юрія Михайловича Мацевитого** (1934), вченого-теплофізика, директора Інституту проблем машинобудування ім. А.Підгорного НАН України (1996–2016), почесного громадянина м. Харків (2015)

- 26 лютого* – 75 років від дня народження **Сергія Анатолійовича Тесленка** (1949), українського громадського діяча, голови Об'єднання профспілок Харківської області (з 2006) почесного громадянина м. Харків (2019)
- 28 лютого* – 75 років від дня народження **Володимира Миколайовича Шапошникова** (1949–2017), українського живописця, графіка, скульптора
- 3 березня* – 105 років від дня народження **Олексія Васильовича Погорєлова** (1919–2002), українського математика, інженера, механіка, педагога, почесного громадянина м. Харків (2001)
- 5 березня* – 110 років від дня народження **Володимира Григоровича Сергєєва** (1914–2009), українського вченого в галузі радіотехніки, електроніки й автоматики, конструктора, двічі Героя Соціалістичної Праці (1961, 1976), почесного громадянина м. Харків (1999)
- 6 березня* – 95 років від дня народження **Броніслава Валерійовича Кареліна** (1929–2011), військовика, почесного громадянина м. Богодухів (1998)
- 90 років від дня народження **Зиновія Михайловича Вальшонка** (1934), поета, прозаїка, уродженця м. Харків
- 65 років від дня народження **Наталії Іванівни Мицай** (1959), української філологині, директорки Національного літературно-меморіального комплексу Г.С.Сковороди (з 1994)
- 7 березня* – 135 років від дня народження **Василя Степановича Зборовця** (1889–1944), українського літературознавця, мовознавця
- 13 березня* – 140 років від дня народження **Олексія Никаноровича Соколовського** (1884–1959), українського агронома-грунтознавця, директора Харківського сільськогосподарського інституту (1944–1959)
- 65 років від дня народження **Михайла Петровича Крамаренка** (1959), українського артиста розмовного жанру, педагога, ведучого Міжнародного фестивалю-конкурсу естрадної пісні ім. К. Шульженко (з 1998)
- 14 березня* – 90 років від дня народження **Віктора Георгійовича Воронова** (1934–1999), вченого-кібернетика, засновника наукової школи з теплоенергетичних процесів

- 17 березня* – 95 років від дня народження **Вукола Вуколовича Лопатіна** (1929–2010), українського поета
- 18 березня* – 65 років від дня народження **Катерини Вікторівни Астахової** (1959), українського історика, педагогині, ректорки Харківського гуманітарного університету «НУА» (з 2011)
- 20 березня* * – 125 років від дня народження **Аркадія Панасовича Любченка** (1899–1945), українського прозаїка, драматурга
- 21 березня* – 90 років від дня народження **Ігоря Михайловича Рибак** (1934–2005), українського спортсмена, важкоатлета, олімпійського чемпіона (1956)
- 22 березня* – 130 років від дня народження **Василя Дмитровича Єрмілова** (1894–1968), українського художника, живописця, графіка, монументаліста, представника українського авангарду
- 23 березня* – 70 років від дня народження **Миколи Олександровича Ключки** (1954–2017), організатора виробництва в галузі сільського господарства, почесного громадянина Харківської області (2014), почесного громадянина Сахновщинського району (2012)
- 25 березня* – 185 років від дня народження **Леонарда Леопольдовича Гіршмана** (1839–1921), лікаря-офтальмолога, педагога, почесного громадянина м. Харків (1914)
- 26 березня* – 65 років від дня народження **Ірини Олексіївни Єфремової** (1959), української юристки, політичної діячки, почесної громадянки Харківської області (2020)
- 30 березня* – 130 років від дня народження **Миколи Павловича Барабашова** (1894–1971), українського радянського астронома, директора Харківської астрономічної обсерваторії (1930–1971), Героя Соціалістичної Праці (1969)
- 31 березня* – 155 років від дня народження **Миколи Сергійовича Бокаріуса** (1869–1931), українського судового медика, криміналіста, одного із засновників радянської судової медицини, організатора першого в Україні Харківського НДІ судової експертизи (1923)
- 1 квітня* – 110 років від дня народження **Тамари Яківни Веске** (1914–2005), української співачки, педагогині, музичної діячки

- 110 років від дня народження **Миколи Григоровича Бурлака** (1914–20008), українського громадсько-політичного діяча, Героя Соціалістичної Праці (1971), почесного громадянина м. Богодухів (1996) та Богодухівського району (2013, посмертно)
- 80 років від дня народження **Володимира Всеволодовича Крайнєва** (1944–2011), піаніста, педагога, музичного та громадського діяча, організатора Міжнародного конкурсу юних піаністів (Харків, 1992), почесного громадянина м. Харків (2004)
- 6 квітня* – 135 років від дня народження **Івана Опанасовича Соколяньського** (1889–1960), українського вченого-дефектолога, організатора першої в світі клініки для сліпоглухонімих дітей у Харкові (1923)
- 12 квітня* – 75 років від дня народження **Анатолія Антоновича Перерви** (1949–2018), українського поета, журналіста
- 13 квітня* – 95 років від дня народження **Владислава Петровича Мисниченка** (1929–2019), українського партійного діяча, почесного громадянина Харківської області (2006)
- 14 квітня* – 105 років від дня народження **Тамари Олександрівни Дроздової** (1919–1980), української художниці, живописця, графіка
- 16 квітня* – 110 років від дня народження **Микити Васильовича Гомоненка** (1914–1941), військовика, Героя Радянського Союзу (1942), уродженця с. Бригадирівка Ізюмського району
- 18 квітня* – 170 років від дня народження **Миколи Федоровича Сумцова** (1854–1922), українського вченого, літературознавця, бібліографа, публіциста, фольклориста, етнографа, громадського діяча
- 21 квітня* * – 100 років від дня народження **Євгена Івановича Червонюка** (1924–1982), українського оперного співака, педагога, артиста Харківського театру опери та балету ім. М.Лисенка (1952–1977)
- 22 квітня* – 100 років від дня народження **Анатолія Леонідовича Насєдкіна** (1924–1994), українського живописця і графіка
- 23 квітня* – 100 років від дня народження **Олексія Олександровича Коржа** (1924–2010), українського ортопеда-травматолога, директора Харківського НДІ травматології, ортопедії та протезування ім. М.Ситенка (1965–1996)

- 26 квітня* – 195 років від дня народження **Григорія Петровича Данилевського** (1829–1890), письменника, публіциста, історика, етнографа
- 140 років від дня народження **Вадима Георгійовича Меллера** (1884–1962), українського художника театру, головного художника Харківського українського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1922–1946)
- 115 років від дня народження **Лева Самойловича Палатника** (1909–1994), українського фізика, педагога
- 27 квітня* – 80 років від дня народження **Костянтина Костянтиновича Шердиця** (1944), поета, громадського діяча, почесного громадянина м. Харків (2016)
- 28 квітня* – 75 років від дня народження **Юрія Прокоповича Битяка** (1949), українського вченого-правознавця, спеціаліста у галузі адміністративного права, почесного громадянина Харківської області (2020)
- 29 квітня* – 135 років від дня народження **Володимира Андрійовича Доленка** (1889–1971), українського політичного та громадського діяча, подвижника українства
- 1 травня* – 110 років від дня народження **Бориса Єлисейовича Гуда** (1914–2011), українського педагога, директора Харківського педагогічного училища (1959–1975)
- 2 травня* – 130 років від дня народження **Олександра Ілліча Черкеса** (1894–1974), українського фармаколога, токсиколога
- 115 років від дня народження **Федора Кузьмича Андрушенка** (1909–1982), електрохіміка, засновника та керівника наукової школи технічної електрохімії у Харківському політехнічному інституті
- 3 травня* – 100 років з дня смерті **Миколи Івановича Міхновського** (1873–1924), українського громадського і політичного діяча, публіциста. У 1898 р. створив у Харкові нову Українську партію
- 85 років від дня народження **Валерія Федоровича Замесова** (1939–2011), українського поета, прозаїка
- 5 травня* – 115 років від дня народження **Леоніда Ароновича Юхвіда** (1909–1968), українського прозаїка, драматурга

- 8 травня* – 105 років від дня народження **Василя Максимовича Амоненка** (1919–1985), фізика-експериментатора, педагога
- 9 травня* – 95 років від дня народження **Бориса Петровича Гур'єва** (1929–1991), українського селекціонера, педагога, директора Українського НДІ рослинництва, селекції і генетики ім. В.Юр'єва (1973–1991)
- 12 травня* – 65 років від дня народження **Володимира Андрійовича Шумілкіна** (1959), українського громадського і політичного діяча, міського голови Харкова (2002–2006), почесного громадянина м. Харків (2011)
- 15 травня* – 95 років від дня народження **Юрія Івановича Стадниченка** (1929–2009), українського поета, перекладача, публіциста
- 90 років від дня народження **Миколи Леонтійовича Володося** (1934–2016), серцево-судинного хірурга, керівника першого в Україні відділення хірургії судин на базі Українського інституту переливання крові та невідкладної хірургії – нині Харківський НДІ загальної та невідкладної хірургії (1965–1972), директора Харківського центру серцево-судинної хірургії (1992–2013)
- 80 років від дня народження **Олександра Миколайовича Ковальова** (1944), українського живописця, графіка, кераміста, ініціатора відродження гончарства на Валківщині засновника і директора (з 1979) Валківської дитячої школи мистецтв
- 17 травня* – 120 років від дня народження **Михайла Полієвктовича Верхацького** (1904–1973), українського режисера, театрознавця, педагога, режисера театру «Березіль» (1926–1934)
- 20 травня* – 115 років від дня народження **Семена Михайловича Шаховського** (1909–1984), українського літературознавця
- 100 років з дня смерті **Йосипа Андрійовича Тимченка** (1852–1924), українського механіка-винахідника, одного із піонерів світової кінематографії
- 27 травня* – 125 років від дня народження **Костянтина Федоровича Челпана** (1899–1938), українського інженера-механіка, конструктора танкових двигунів

- 105 років від дня народження **Миколи Олександровича Коржа** (1919–2011), українського інженера-енергетика, краєзнавця, громадського діяча, почесного громадянина Харківської області (2010)
- 28 травня* – 65 років від дня народження **Віктора Георгійовича Суботіна** (1959), українського економіста, інженера-механіка, генерального директора ВАТ «Турбоатом» (з 2007), почесного громадянина м. Харків (2013) та Харківської області (2017)
- 2 червня* 75 років з дня смерті **Любові Борисівни Хавкіної** (1871–1949), бібліотекознавиці, бібліографознавиці, педагогині, публіцистки, громадської діячки, уродженки Харкова
- 4 червня* 125 років з дня смерті **Миколи Яковича Грота** (1852–1899), українського філософа, психолога
 - 115 років від дня народження **Олександра Єлисейовича Ільченка** (1909–1994), українського прозаїка, драматурга, сценариста, журналіста
- 8 червня* – 105 років від дня народження **Андрія Павловича Бездітка** (1919–2000), українського громадського діяча, почесного громадянина м. Харків (1999)
 - 100 років від дня народження **Зінаїди Сергіївни Голубєвої** (1924–2011), української літературознавиці, критика, педагогині
- 10 червня* – 75 років від дня народження **Ніни Семенівни Вербук** (1949), української живописиці, графіка
- 13 червня* – 90 років від дня народження **Віталія Сергійовича Губаренка** (1934–2000), українського композитора, педагога
 - 90 років від дня народження **Якова Ейновича Айзенберга** (1934–2004), українського вченого, конструктора ракетно-космічної техніки
- 14 червня* * – 100 років від дня народження **Реї Олександрівни Колосової** (1924–2008), української артистки, педагогині, актриси Харківського драматичного театру ім. Т.Шевченка (1949–1985)
 - 95 років від дня народження **Бориса Дмитровича Силаєва** (1929–2005), українського прозаїка, сценариста
- 15 червня* – 105 років від дня народження **Миколи Терентійовича Шаповала** (1919–1982), українського поета, прозаїка

- 95 років від дня народження **Іллі Івановича Залюбовського** (1929–2013), українського вченого в галузі ядерної фізики, педагога, почесного громадянина м. Харків (2006)
- 16 червня* – 135 років від дня народження **Віктора Мойсейовича Когана-Ясного** (1889–1958), терапевта-ендокринолога, організатора терапевтичної служби м. Харків
- 22 червня* – 105 років від дня народження **Івана Климентійовича Рибалки** (1919–2001), українського історика, педагога
- 100 років від дня народження **Олександра Олексійовича Кириліна** (1924–1998), військовика, Повного кавалера ордена Слави (1944 – двічі, 1945), уродженця с. Рубіжне Вовчанського району
- 23 червня* – 120 років від дня народження **Олександра Марковича Грінченка** (1904–1998), українського ґрунтознавця, ректора Харківського сільськогосподарського інституту (1959–1969)
- 100 років з дня смерті **Олександра Сергійовича Расвського** (1872–1924), вченого, конструктора паровозів, уродженця м. Харків
- 25 червня* – 95 років від дня народження **Анатолія Яковича Циганенка** (1929–2012), українського мікробіолога, ректора Харківського державного медичного університету (1986–2005)
- 27 червня* – 75 років від дня народження **Олександра Леонідовича Сидоренка** (1949), українського громадського діяча, педагога, директора Харківського регіонального центру оцінювання якості освіти (з 2007), почесного громадянина Харківської області (2015)
- 65 років від дня народження **Геннадія Адольфовича Кернеса** (1959), українського політичного діяча, міського голови Харкова (2010–2020), почесного громадянина м. Харків (2021)
- 1 липня* – 80 років від дня народження **Геннадія Кириловича Вороновського** (1944–2010), українського енергетика, голови правління «Харківська ТЕЦ-5» (з 1991), Героя України (2007)
- 2 липня* – 115 років від дня народження **Сергія Олександровича Борзенка** (1909–1972), письменника, журналіста, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця м. Харків

- 3 липня – 120 років від дня народження **Арона Михайловича Утевського** (1904–1988), українського вченого-біохіміка
- 5 липня – 110 років від дня народження **Василя Артемовича Колесника** (1914–1996), військового льотчика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця с. Петрівка Красноградського району
- 7 липня – 150 років від дня народження **Івана Йовича Кучугури-Кучеренка** (1874–1937), кобзаря, уродженця с. Мурафа Харківської області
- 60 років від дня народження **Тетяни Федорівни Шамрай** (1964–1988), української поетеси
- 10 липня – 125 років від дня народження **Миколи Миколайовича Бокаріуса** (1899–1966), судового медика, криміналіста, директора Харківського НДІ судових експертиз ім. М.С.Бокаріуса (1931–1946)
- 14 липня – 190 років від дня народження **Миколи Олександровича Корфа** (1834–1883), просвітителя, педагога, публіциста, громадського діяча
- 18 липня – 105 років з дня смерті **Микола Федоровича фон Дітмара** (1865–1919), українського підприємця, громадського і політичного діяча
- 21 липня – 10 років з дня смерті **Олександра Миколайовича Лавренка** (1983–2014), українського військовика, учасника війни на Сході України, Героя України (2016, посмертно)
- 22 липня – 115 років від дня народження **Михайла Андрійовича Живолупа** (1909–1991), військовика, Героя Радянського Союзу (1943), уродженця с. Ківшарівка Куп'янського району
- 95 років від дня народження **Андрія Дмитровича Дубініна** (1929–1999), оперного співака, педагога, соліста Харківського театру опери та балету ім. М.Лисенка (1960–1992)
- 65 років від дня народження **Олени Едуардівни Коваленко** (1959), української вченої в галузі інженерної педагогіки, ректорки Української інженерно-педагогічної академії (з 2002)
- 26 липня – 140 років від дня народження **Степана Васильовича Гризодубова** (1884–1965), авіаконструктора, винахідника, популяризатора авіації

- 29 липня* – 70 років від дня народження **Володимира Петровича Науменка** (1954), українського поета, журналіста, літературознавця
- 31 липня* – 105 років від дня народження **Миколи Леонідовича Рябініна** (1919–1992), українського скульптора
- 2 серпня* – 100 років від дня народження **Олександра Анатолійовича Хмельницького** (1924–1998), українського художника монументально-декоративного мистецтва, живописця
- 3 серпня* – 145 років від дня народження **Івана Яковича Перемота** (1879–1953), засновника та директора школи № 1 м. Мерефа. У 1998 р. отримав міжнародне звання «Праведник народів світу»
- 90 років від дня народження **Анатолія Євгеновича Спсівцева** (1934–2017), українського спортсмена, альпініста, тренера
- 55 років від дня народження **Наталії Іванівни Маслової** (1969), української поетеси, літературознавиці
- 5 серпня* – 180 років від дня народження **Іллі Юхимовича Рєпіна** (1844–1930), російського живописця, уродженця м. Чугуїв
- 8 серпня* – 105 років від дня народження **Бориса Ієремієвича Веркіна** (1919–1990), українського фізика, директора Харківського фізико-технічного інституту низьких температур (1960–1988)
- 9 серпня* – 75 років від дня народження **Тетяни Дмитрівни Таукешової** (1949), української економістки, президентки Всеукраїнської громадської організації «Асоціація фінансистів України» (з 1996), почесної громадянки м. Харків (2010)
- 11 серпня* – 70 років від дня народження **Катерини Олександрівни Козловської** (1954), культурної та громадської діячки, директорки Богодухівської централізованої бібліотечної системи (1987–2019)
- 12 серпня* – 85 років від дня народження **Віктора Миколайовича Ігуменцева** (1939–2018), українського графіка, живописця, педагога
- 13 серпня* – 125 років від дня народження **Бориса Олексійовича Носкова** (1899–1970), інженера-металурга, винахідника нового сплаву для виготовлення танка Т-34

- 70 років від дня народження **Олексія Борисовича Зайцева** (1954), українського лікаря, президента «Агрофірми Сади України» (з 1989), віце-президента організації «Українська аграрна конфедерація», почесного громадянина Харківської області (2018)

- 14 серпня*
 - 135 років від дня народження **Іллі Володимировича Добржинця** (1889–1960), українського скрипала, педагога
 - 105 років від дня народження **Іни Митрофанівни Христенко** (1919–2001), української дитячої письменниці, поетеси, прозаїка
 - 45 років від дня народження **Ірини Сергіївни Потаніної** (1979), української письменниці, поетеси
 - 40 років від дня народження **Максима Олександровича Веракси** (1984), українського плавця, паралімпійського чемпіона (2008, 2012, 2016), почесного громадянина м. Харків (2017)

- 16 серпня*
 - 145 років від дня народження **Олександра Івановича Мещанінова** (1879–1965), українського хірурга, медика, керівника підпільної медичної організації під час німецької окупації Харкова у 1941–1943 рр.

- 18 серпня*
 - 100 років від дня народження **Іллі Самойловича Польського** (1924–2001), українського композитора, музикознавця, фольклориста

- 19 серпня*
 - 110 років від дня народження **Митрофана Петровича Ноги** (1914–1986), військовика, Героя Радянського Союзу (1939), уродженця с. Ключеводське Нововодолазького району
 - 70 років від дня народження **Володимира Михайловича Золотарьова** (1954), промисловця, генерального директора ПуАТ «Завод Південкабель» (з 1995), почесного громадянина м. Харків (2014)

- 21 серпня*
 - 75 років від дня народження **Людмили Олександрівни Красовської** (1949), української співачки, педагогині, солістки Харківської філармонії (1978–2002), водночас Харківського академічного театру опери та балету ім. М.Лисенка (1980–1982)

- 22 серпня*
 - 105 років від дня народження **Михайла Валентиновича Кульчицького** (1919–1943), поета

- 65 років від дня народження **Станіслава Олександровича Мінакова** (1959), українського поета, прозаїка, есеїста, публіциста, перекладача
- 50 років від дня народження **Юрія Анатолійовича Макарчука** (1974), українського військовика, командира військової частини 3005 Східного оперативно- територіального об'єднання Національної гвардії України, почесного громадянина Харківської області (2015)
- 23 серпня
 - 120 років від дня народження **Бориса Хомича Тягна** (1904–1964), українського актора, театрального діяча, режисера театру «Березіль» (1922–1929)
 - 120 років від дня народження **Всеволода Петровича Рибальченка** (1904–1988), українського композитора, педагога
 - 50 років від дня народження **Сергія Вікторовича Жадана** (1974), українського прозаїка, поета, есеїста, перекладача
- 24 серпня
 - 75 років від дня народження **Юрія Борисовича Алжнєва** (1949), композитора, диригента, педагога
- 27 серпня
 - 130 років від дня народження **Івана Івановича Іванова** (1894–1968), українського графіка, художника монументально-декоративного мистецтва
- 28 серпня
 - 120 років від дня народження **Олексія Сергійовича Желтова** (1904–1991), військовика, Героя Радянського Союзу (1978), уродженця м. Харків
- 29 серпня
 - 85 років від дня народження **Олександра Андрійовича Жданова** (1939), фахівця у галузі механіки, генерального директора Харківського ВО «ФЕД» (з 1987), Героя України (2004), почесного громадянина м. Харків (2008)
- 30 серпня *
 - 100 років від дня народження **Миколи Павловича Работягова** (1924–2004), українського живописця, графіка, мистецтвознавця, директора Харківського художнього музею (1960–1987)
 - 75 років від дня народження **Олександра Олександровича Колеснікова** (1949), українського інженера, державного діяча, почесного громадянина Харківської області (2013)

- 35 років від дня народження **Богдана Вікторовича Бондаренка** (1989), українського легкоатлета, бронзового призера Олімпійський ігор (2016), почесного громадянина Харківської області (2016)
- 3 вересня* – 75 років від дня народження **Ірини Миколаївни Полякової** (справжнє Глебова) (1949), української поетеси, прозаїка
- 4 вересня* – 75 років від дня народження **Григорія Михайловича Суркіса** (1949), українського підприємця, політика, почесного громадянина Харківської області (2008)
- 6 вересня* – 195 років від дня народження **Миколи Петровича Балліна** (1829–1904), громадського діяча, видавця, засновника першого споживчого товариства у Харкові (1866)
- 8 вересня* – 90 років від дня народження **Григорія Прокоповича Мацегори** (1934), українського живописця
- 85 років від дня народження **Володимира Івановича Лупальцова** (1939), українського хірурга, педагога, почесного громадянина м. Харків (2016)
- 75 років від дня народження **Олександра Григоровича Русанова** (1949), українського юриста, громадського діяча, почесного громадянина Харківської області (2012)
- * – 70 років від дня народження **Віри Федорівни Харитонові** (1954–2015), акторки, співачки (сопрано), солістки Харківського академічного театру музичної комедії
- 10 вересня* – 130 років від дня народження **Олександра Петровича Довженка** (1894–1956), українського радянського прозаїка, сценариста, кінорежисера. Жив і працював у Харкові (1923–1926)
- 11 вересня* – 160 років від дня народження **Павла Арсеновича Грабовського** (1864–1902), українського поета, публіциста, перекладача, вихованця Харківської духовної семінарії (1879– 1882)
- 12 вересня* – 55 років від дня народження **Андрія Федоровича Парамонова** (1969), українського краєзнавця, журналіста, засновника та директора Харківського приватного музею міської садиби
- 30 років від дня народження **Еліни Михайлівни Свіголіної** (1994), української спортсменки, тенісистки, бронзової призерки Олімпійських ігор у Токіо (2020), почесної громадянки м. Харків (2020)

- 14 вересня* – 95 років від дня народження **Олега Васильовича Даниленка** (1929), спортсмена, тренера з легкої атлетики (поліатлон)
- 16 вересня* – 65 років від дня народження **Михайла Михайловича Красикова** (1959), українського поета, фольклориста, етнографа, літературознавця, краєзнавця
- 18 вересня* – 265 років від дня народження **Івана Степановича Рижського** (1759–1811), філолога, першого ректора Харківського університету (1805–1811)
- 23 вересня* – 95 років від дня народження **Григорія Никифоровича Цицалюка** (1929–1995), українського композитора, педагога
- 25 вересня* – 100 років від дня народження **Сергія Михайловича Остащенка** (1924–2012), військовика, педагога, колишнього голови Харківського обласного комітету ветеранів війни, Героя Радянського Союзу (1943), почесного громадянина м. Харків (2003) та Харківської області (2007)
- 85 років від дня народження **Юрія Трохимовича Костенка** (1939–1999), вченого в галузі технічної кібернетики, педагога, ректора Харківського політехнічного інституту (1990–1999)
- 70 років від дня народження **Григорія Ізраїльовича Ганзбурга** (1954), українського композитора, музикознавця, наукового керівника Міжнародного фестивалю «Харківські асамблеї» (1992–2002)
- 26 вересня* – 115 років від дня народження **Михайла Олександровича Шапошникова** (1909–1989), живописця, графіка, художника театру, директора Харківського художньо-промислового інституту (1948–1972)
- 85 років від дня народження **Ігоря Івановича Вировця** (1939), громадського та політичного діяча, почесного громадянина м. Харків (2016)
- 28 вересня* – 120 років від дня народження **Мойсея Залмановича Фрадкіна** (1904–1974), українського графіка, педагога
- 30 вересня* – 130 років від дня народження **Рафаїла Мойсейовича Брусиловського** (1894–1971), письменника
- 2 жовтня* – 65 років від дня народження **Євгена Олександровича Сухарєва** (1959), українського поета

- 3 жовтня* – 125 років від дня народження **Костянтина Олексійовича Гордієнка** (1899–1993), прозаїка, публіциста
- 5 жовтня* – 115 років від дня народження **Ізраїля Мойсейовича Меттера** (1909–1996), письменника, сценариста, уродженця м. Харків
- 40 років від дня народження **Станіслава Юрійовича Партала** (1984–2022), українського військовика, учасника російсько-української війни, Героя України (2022, посмертно)
- 7 жовтня* – 120 років від дня народження **Бориса Демидовича Шевченка** (1904–1944), військовика, Героя Радянського Союзу (1944), уродженця с. Андріївка Балаклійського району
- 10 жовтня* 100 років з дня смерті **Олександра Васильовича Дедюліна** (1866–1924), українського мікробіолога, епізотолога
- 95 років від дня народження **Павла Івановича Силки** (1924–2007), українського письменника
- 12 жовтня* – 100 років від дня народження **Олександра Івановича Свечкарьова** (1924–2001), українського правознавця, педагога, Героя Радянського Союзу (1944)
- 13 жовтня* – 85 років від дня народження **Петра Омеляновича Конюшенка** (1939), військовика, голови Харківського обласного комітету Міжнародної української спілки ветеранів війни
- 14 жовтня* – 85 років від дня народження **Івана Степановича Маслова** (1939–2015), української літературознавиці, публіцистки, прозаїка
- 16 жовтня* – 125 років від дня народження **Соломона Овсійовича Файнтуха** (1899–1985), українського композитора, диригента, педагога
- 105 років від дня народження **Миколи Микитовича Безхутрого** (1919–1995), українського мистецтвознавця, письменника
- 17 жовтня* – 110 років від дня народження **Андрія Трохимовича Лаптія** (1914–1999), українського кінооператора
- 85 років від дня народження **Костянтина Леонідовича Бромберга** (1939–2020), режисера, уродженця м. Харків
- 19 жовтня* * – 170 років від дня народження **Сергія Івановича Васильківського** (1854–1917), українського живописця, уродженця м. Ізюм

- 105 років від дня народження **Івана Олексійовича Калашника** (1919–2003), українського ветеринарного лікаря, педагога, ректора Харківського зооветеринарного інституту (1962–1970)
- 20 жовтня – 100 років від дня народження **Володимира Івановича Шаповала** (1924–2001), українського уролога, організатора охорони здоров'я, засновника Харківського обласного урологічного центру (1967)
- 23 жовтня – 110 років від дня народження **Олександра Антоновича Антонова** (1914–1997), військовика, Героя Радянського Союзу (1945), уродженця с. Середній Бурлук Великобурлуцького району
 - 105 років від дня народження **Дмитра Андрійовича Ушакова** (1919–2011), військовика, історика, філолога, педагога, директора Центральної наукової бібліотеки ХДУ (1959–1963), Героя Радянського Союзу (1943)
- 24 жовтня – 100 років від дня народження **Дмитра Опанасовича Крячка** (1924–2014), військовика, інженера, голови комітету ветеранів війни (1999–2014), почесного громадянина м. Харків (2011)
- 27 жовтня – 130 років від дня народження **Івана Івановича Падалки** (1894–1938), українського живописця і графіка, засновника харківської графічної школи
 - 115 років від дня народження **Дмитра Дмитровича Пономаренка** (1909–1987), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру «Березіль» (1933–1940), Харківського театру музичної комедії (1940–1961)
- 28 жовтня – 75 років від дня народження **Олексія Івановича Аулова** (1949–2014), українського поета
- 29 жовтня – 120 років від дня народження **Олександра Олександровича Морозова** (1904–1979), конструктора бронетанкової техніки, двічі Героя Соціалістичної Праці (1942, 1974)
- 30 жовтня – 75 років від дня народження **Олександра Михайловича Харченка** (1949), українського інженера-будівельника, почесного громадянина м. Харків (2007)

- 31 жовтня* – 135 років від дня народження **Івана Миколайовича Шульги** (1889–1956), українського живописця, графіка, педагога
- 1 листопада* – 90 років від дня народження **Федора Івановича Костромітіна** (1934–1996), поета, прозаїка
- 2 листопада* – 140 років від дня народження **Олександра Івановича Білецького** (1884–1961), українського літературознавця, мистецтвознавця, театрального діяча
- 100 років від дня народження **Ігоря Костянтиновича Ковача** (1924–2003), українського композитора, педагога
- 5 листопада* – 110 років від дня народження **Сергія Омеляновича Луньова** (1909–1978), українського художника, графіка
- 6 листопада* – 240 років від дня народження єпископа **Мелетія** (Михайло Іванович Леонтович) (1784–1840), архієпископа Харківського і Охтирського (1835–1840)
- 7 листопада* – 135 років від дня народження **Дмитра Петровича Гордєєва** (1889–1968), археолога, мистецтвознавця, кавказознавця, педагога
- * – 70 років від дня народження **Світлани Бурханівни Саїдової** (1954), тренерки з синхронного плавання, президентки Федерації синхронного плавання Харківської області, почесної громадянки Харківської області (2015)
- 9 листопада* – 105 років від дня народження **Антоніни Іванівни Москаленко** (1919–2015), української артистки, актриси Харківського російського академічного театру ім. О.С.Пушкіна (з 1941)
- 12 листопада* – 115 років від дня народження **Веніаміна Савелійовича Тольби** (1909–1984), українського диригента, педагога
- 14 листопада* – 160 років від дня народження **Олександра Миколайовича Щукарьова** (1864–1936), фізика, хіміка, винахідника, конструктора, педагога
- 15 листопада* – 75 років від дня народження **Наталії Петрівни Тріпутіної** (1949), української краєзнавиці
- 16 листопада* – 85 років від дня народження **Валерія Альбертовича Петросова** (1939–2009), українського політика, генерального директора Територіального виробничого об'єднання «Харківкомунпромвод» (з 2004р. КП «ВТГП „Вода“») (1972–2006)

- 17 листопада – 105 років від дня народження **Якова Давидовича Ширмана** (1919–2010), військовика, вченого в галузі радіотехніки та радіофізики, педагога
- 18 листопада – 100 років від дня народження **Револьда Володимировича Баришнікова** (1924–1985), українського живописця і графіка
- 19 листопада – 165 років від дня народження **Миколи Петровича Трінклера** (1859–1925), хірурга, вченого, педагога
- 20 листопада – 85 років від дня народження **Валерія Михайловича Івченка** (1939), українського артиста театру та кіно, режисера, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1961–1973, 1976–1978), уродженця м. Куп'янськ
- 21 листопада – 140 років від дня народження **Петра Петровича Єфименка** (1884–1969), археолога, уродженця м. Харків
- 100 років від дня народження **Ігоря Івановича Корнсійчика** (1924–1974), українського бібліографознавця, педагога
- 90 років від дня народження **Михайла Дем'яновича Борисюка** (1934), військового інженера-електромеханіка, генерального конструктора зі створення бронетанкової техніки та артилерійських систем, начальника КП «Харківське конструкторське бюро з машинобудування ім. О.Морозова» (з 1990), Героя України (2000), почесного громадянина м. Харків (2007)
- 24 листопада – 100 років від дня народження **Григорія Івановича Євтушенка** (1924), лікаря-гігієніста, директора Харківського НДІ гігієни праці та профзахворювань (1962–1986)
- 25 листопада – 115 років від дня народження **Олександра Власовича Коваленка** (1909–1987), державного і партійного діяча, двічі Героя Соціалістичної Праці (1948, 1976)
- 27 листопада – 135 років від дня народження **Дмитра Лавріновича Горбенка** (1889–1938), лікаря-фтизіатра, громадського діяча
- 130 років від дня народження **Надії Яківни Фрідьсової** (1894–1982) української бібліотекознавиці, організаторки вищої бібліотечної освіти в Україні

- 30 листопада – 80 років від дня народження **Михайла Федоровича Бондаренка** (1944–2013), фахівця у галузі автоматики, телемеханіки й штучного інтелекту, ректора Харківського державного технічного університету радіоелектроніки (1994–2013), почесного громадянина м. Харків (2012)
- 5 грудня – 120 років від дня народження **Михайла Гордійовича Дерегуса** (1904–1997), українського графіка і живописця, педагога, уродженця с. Веселе Харківського району
- 6 грудня – 95 років від дня народження **Якова Йосиповича Рика** (1929), українського скульптора
- 9 грудня – 110 років від дня народження **Івана Андрійовича Коваля** (1914–2007), фахівця у галузі двигунобудування, Героя Соціалістичної Праці (1982)
- 75 років від дня народження **Олександра Васильовича Бойчука** (1949), українського дизайнера, мистецтвознавця, педагога, голови Харківської організації Спілки дизайнерів України (з 1988)
- 50 років від дня народження **Олександра Івановича Федорченка** (1974–2023), військовика, учасника російсько-української війни, Героя України (1923, посмертно)
- 12 грудня – 160 років від дня народження **Карла Федоровича Вегнера** (1864–1940), ортопеда-травматолога, засновника Медично-механічного інституту у Харкові, його директора (до 1926) (нині Інститут патології хребта та суглобів АМНУ)
- 140 років від дня народження **Зінаїди Євгенівни Серебрякової** (1884–1967), живописиці, уродженки с. Нескучне Харківського району
- 14 грудня – 130 років від дня народження **Данила Овсійовича Альперна** (1894–1968), українського патофізіолога, завідувача кафедри патофізіології Харківського медичного інституту (1929–1968)
- 95 років від дня народження **Миколи Олександровича Кисіля** (1929–2011), українського письменника, журналіста, краєзнавця, почесного громадянина м. Краснокутськ (2011)
- 15 грудня – 75 років від дня народження **Івана Андрійовича Мироненка** (1949–2008), українського поета
- 17 грудня – 110 років від дня народження **Іни Олександрівни Городецької** (1914–1972), української живописиці, графіка

- 20 грудня* – 65 років від дня народження **Олексія Анатолійовича Житницького** (1959), українського культурного діяча, письменника, директора Харківського цирку (з 2001)
- 21 грудня* – 135 років від дня народження **Стефана Андрійовича Таранушенка** (1889–1976), українського мистецтвознавця, педагога, дослідника архітектури Слобідської України
- 130 років від дня народження **Василя Степановича Деркача** (1894–1975), українського мікробіолога, імунолога
- 22 грудня* – 135 років від дня народження **Данила Сидоровича Антоновича** (справжнє Будько) (1889–1975), українського артиста, педагога, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1926–1975)
- 23 грудня* – 90 років від дня народження **Наталії Миколаївни Фатєєвої** (1934), актриси, уродженки м. Харків, почесної громадянки м. Харків (2011)
- 25 грудня* – 75 років від дня народження **Світлани Анатоліївни Алексєєвої** (1949), української живописиці, графіка, педагогині
- 29 грудня* – 135 років від дня народження **Костянтина Олексійовича Калініна** (1889–1938), авіаконструктора
- 105 років від дня народження **Миколи Семеновича Борисенка** (1919–2008), українського артиста, актора Харківського українського драматичного театру ім. Т.Г.Шевченка (1955–2008)

ЦЬОГО РОКУ ВИПОВНЮЄТЬСЯ

- 1734* – 290 років від дня народження єпископа **Христофора Семеновича Сулими** (1734–1813), українського релігійного діяча, першого єпископа Слобідсько-Української та Харківської єпархій
- 1779* – 245 років від дня народження **Олександра Дмитровича Засядька** (1779–1837), українського винахідника-артилериста, генерал-лейтенанта артилерії
- 1814* – 210 років від дня народження **Амвросія Лук'яновича Метлинського** (1814–1873), українського поета, перекладача, етнографа, видавця, педагога

- 1819 – 205 років від дня народження **Владислава Андрійовича Франковського** (1819–1898), лікаря-педіатра, одного з засновників Харківського медичного товариства й авторів його статуту, почесного громадянина м. Харків (1892)
- 1829 – 195 років від дня народження **Олександра Карловича Гірша** (1829–?), російського архітектора, архітектора м. Харків (1867–1869)
- 195 років від дня народження **Василя Сергійовича Досєкіна** (1829–1900), фотографа, засновника першої в Харкові фотографії
- 1844 – 180 років від дня народження **Сергія Олександровича Раєвського** (1844 – після 1922), діяча просвітницького руху, члена (1869–1920) та голови (1911–1915) Харківського товариства грамотності
- 180 років від дня народження **Єгора Єгоровича Шрейдера** (1844–1922), українського живописця
- 1849 – 175 років від дня народження **Павла Івановича Ковалевського** (1849–1923), видатного психіатра, психолога, засновника першої в Україні кафедри психіатрії та психологічної лабораторії при Харківському університеті
- 1854 – 170 років від дня народження **Олексія Михайловича Іваницького** (1854–1920), фотохудожника, одного з відомих представників харківської фотографії кінця XIX – початку XX століття
- 1864 – 160 років від дня народження **Віктора Валер'яновича Величка** (1864–1923), українського архітектора
- 160 років від дня народження **Михайла Мелетійовича Плохинського** (1864–1906), українського історика, архівіста, автора праць «З історії Лівобережжя і Слобожанщини». Жив і працював у Харкові (з 1888)
- 1864 – 160 років від дня народження **Володимира Михайловича Покровського** (1864–1924), архітектора, педагога, Харківського епархіального архітектора (1907–1917)
- 1869 – 155 років від дня народження **Олексія Васильовича Встухова** (1869–1943 або 1946), вченого, етнографа, мовознавця, педагога

- 1879* – 145 років від дня народження **Олександра Івановича Ржепишевського** (1879–1930), архітектора
- 1884* – 140 років від дня народження **Олександра Васильовича Лінецького** (1884–1953), українського архітектора
- 1909* – 115 років від дня народження **Миколи Івановича Бережного** (1909–1977), військовика, Героя Радянського Союзу (1944)
- 1924 ** – 100 років від дня народження **Юрія Олексійовича Правдюка** (1924–2002), українського інженера, митця, засновника мистецтва музичного світложивопису, харківського Залу музичного світложивопису, школи художників світложивопису.

Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат

1 січня

**85 років від дня народження
Лариси Фаліївни
Воловик**

*«Ми слідуємо народній мудрості:
збережеться пам'ять – збережеться народ.»
Л. Воловик*

Воловик Лариса Фаліївна, українська єврейська громадська діячка, музейна фахівчиня, засновниця та беззмінна керівниця першого в Україні музею Голокосту, журналістка. Народилася 1 січня 1939 р. у м. Кропивець Сумської області в єврейській родині.

Після закінчення середньої школи у м. Артемівськ, вступила до Харківського електротехнічного технікуму зв'язку, який закінчила у 1959 р., захистивши диплом за фахом «інженер електронної техніки».

Лариса Фаліївна працювала старшим інженером на радіорелейних станціях Всесоюзних та українських радіорелейних магістралей. З розпадом СРСР займалася суспільною діяльністю з відродження єврейської духовності та культури.

Основна її робота була зосереджена на збереженні пам'яті про нацистський геноцид єврейського народу.

Кропітка праця та наполегливість Лариси Воловик та її однодумців дозволили у 1996 р. створити перший не лише в Україні, але і на всьому пострадянському просторі недержавний музей, який розповідає про трагедію винищення євреїв нацистами.

«Все почалося з того, що у 1991 році вирішили увічнити пам'ять про розстріляних у Дробицькому Яру у 1941–1942 роках. Було проведено закритий конкурс на найкращий пам'ятник та створено Харківський обласний комітет «Дробицький Яр». Ми всі вийшли з «Дробицького Яру»... Спочатку ми говорили лише з тими, хто вижив, але ж були й ті, хто ховався, і кого ховали. Спілкувалися багато: просто сиділи на лавці біля метро чи заходили до синагоги. Працювали в архівах: шукали імена та історії тих, кого німці записували на жовті листки смерті. Зібралось стільки документів та матеріалів, що я зрозуміла – їх не можна тримати в одних руках, ними треба ділитися», – розповідала Лариса Фаліївна.

Музей, незмінним керівником якого була Л. Воловик, розташований у центрі Харкова, на вулиці Ярослава Мудрого, 28. У музеї є низка постійних експозицій та зала, де проводяться тимчасові тематичні виставки. Кожну залу музею присвячено окремій темі.

Першу екскурсію Лариса Фаліївна провела у грудні 1996 р. після відвідування Дробицького Яру. Серед присутніх були діти загиблих у харківському гетто і Дробицькому Яру, колишні в'язні гетто, які вижили у тому печлі, і ті хто допоміг їм вижити. Це була розповідь про них, про їхні долі – вперше про них заговорили на повний голос.

Фонд музею представлено архівними документами і матеріалами державних архівів та архіву СБУ, причому не лише Харкова, а також Києва й інших міст. Якщо спочатку це був музей, який зберігає пам'ять про харківські події, то сьогодні це музей Голокосту, який розповідає про трагедію винищення євреїв не лише в Україні, але й у всіх окупованих нацистами країнах. Нині це науково-освітній центр не лише Голокосту, а й історії євреїв зі своєю бібліотекою, кіно- та відеотекою, архівом. Музей відомий не тільки в Україні, але й у близькому і далекому зарубіжжі. Він увійшов у всі туристичні довідники, тому його відвідують закордонні гості, а для студентів і школярів Харкова він є базою з вивчення Голокосту.

Музей має власну газету «Дайджест Е», головним редактором якого з 1996 р. була Л. Воловик.

Лариса Фаліївна понад тридцять років очолювала програму «Праведники народів світу». Мета програми – пошук людей різних національностей, які під час Другої світової війни допомогли євреям уникнути нацистських переслідувань, врятували їх від смерті, ризикуючи власним життям та життям своїх сімей. За підготовленими нею документами близько 90 харків'ян та мешканців інших міст України удостоєно почесного звання «Праведник народів України».

Лариса Воловик – Почесний діяч Єврейської ради України (1998), член Національної Спілки журналістів України, «Заслужений працівник культури України» (2004), лауреат Регіонального рейтингу «Харків'янин року» – 2004 у номінації «Діячі науки, культури, мистецтва», лауреат премії Харківської міської ради за зміцнення міжнародних зв'язків міста (2012), занесена до Книги рекордів України (2019).

Нагороджена: Знаком «Всеукраїнського єврейського конгресу» (2004), Знаком народної пошани, Орденом «За розвиток України» (2016); Орденом Всеукраїнського єврейського конгресу «За збереження історії», Почесним знаком Харківської облради «Слобожанська слава» (2019).

В різні роки нагороджена: Почесною грамотою Верховної Ради України (2019), Подякою Прем'єр-міністра України (двічі у 2019), Почесною грамотою Міністерства культури України (2018), Почесними грамотами Харківської обласної державної адміністрації (двічі – у 2009 та 2019), Харківської обласної ради (2016), Харківської міської ради (двічі – у 2011 та 2016), Дипломом Всеукраїнської Єврейської Ради за вагомий внесок у розвиток єврейської громади України.

Війна... евакуація... Ці страшні події торкнулися її життя двічі. Вперше – у Другу світову війну. Восени 1941 р., коли нацистські окупанти почали переслідувати та винищувати євреїв, родина Воловиків, рятуючись втечею,

виїхала до міста Семипалатинськ (Казахстан). Вдруге – у часи повномасштабного вторгнення Росії в Україну у 2022 р., в березні вона вимушена була евакуюватись до Ізраїлю. До останнього вірила в перемогу України.

Померла Лариса Фаліївна Воловик 14 липня 2023 р. Похована на кладовищі у Герцлії (Ізраїль).

Статті Л.Ф. Воловик

Александр Ильич Ахиезер : к 100-летию со дня рождения [выдающегося ученого] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2011. – Окт. (№ 10).

Александр Маркович Гинзбург (1876–1949) : к 130-летию со дня рождения / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2006. – Авг. (№ 8).

Возврат харьковской хоральной синагоги как начало становления религиозной жизни в Харькове / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2020. – Авг. (№ 8).

Воскреси меня, грядущее, чтоб снова жизнь я прожил – на ином витке: к открытию мемор. доски Л. Первомайскому [в Краснограде] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2018. – Окт. (№ 10) : фот.

Дмитрий Клебанов : к 105-летию со дня рождения [композитора] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2012. – Июль (№ 7).

«**Древо** жизни». Последний штрих : [памятник «Древо жизни» – символ Дробиц. Яра] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2008. – Июнь (№ 6).

Забытые имена. Зиновий Юдкевич : [архитектор, художник. Годы жизни 1911–1993] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2019. – Март (№ 3). – С. 1, 2 : фот.

«**Знаковое**» событие : [к 65-й годовщине трагич. событий в Дробиц. Яру] / Л. Воловик // Дайджест Е. – 2006. – Дек. (№ 12).

Знаковый месяц для евреев Харькова : [дек. 1941 г.] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2010. – Дек. (№ 12).

История и судьба библиотеки семьи Лейбфрейдов / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2020. – Окт. (№ 10). – С. 2.

Конференция памяти Марка Азбея : [ученый, обществ. деятель, уроженец Харькова (1932–2020)] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2021. – Март. (№ 3). – С. 1, 3 : фот.

Либерман Евсей Григорьевич : [к 120-летию со дня рождения извест. экономиста (1897-1981)] / Л.Воловик // Дайджест-Е. – 2017. – Ноябрь. (№ 11). – Дек. (№ 12).

Мещанинов Александр Иванович. Праведник народов мира : [к 100-летию со дня рождения профессора, хирурга] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2019. – Авг. (№ 8). – С. 2, 4 : фот.

Моисей Борисович Фабрикант : [150 лет со дня рожд. основоположника челюстно-лиц. хирургии] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2014. – Дек. (№ 12).

Музыкант от Б-га : [В.В.Крайнев (1944–2011)] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2014. – Апр. (№ 4).

Натан Григорьевич Рахлин : [к 100-летию со дня рождения дирижера и музыканта] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2006. – Янв. (№ 1). – С. 3-4.

Непревзойденная Мария Гороховская : [гимнастка, олимп. чемпионка] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2019. – Дек. (№ 2). – С. 4 : фот.

Она расплатилась собственной жизнью : [А.Г.Белова (1902–1942), единственная в Харькова Праведница Мира] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2018. – Дек. (№ 12) : фот.

Открытие памятника евреям Богодухова, уничтоженным нацистами / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2017. – Ноябрь. (№ 11).

Перемот Иван Яковлевич. Праведник народов мира. Учитель : [1879–1953. Осн. и директор шк. № 1 г. Мерефа] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2019. – Авг. (№ 8). – С. 1, 4 : фот.

Приговор окончательный и обжалованию не подлежит : [15 дек. 1943 г. в здании Харьков. опер. театра по ул. Рымарской, 21 открылся первый судеб. процесс над воен. преступниками] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2013. – Дек. (№ 12).

Путь на флот и в бессмертие : [о Герое Сов. Союза, капитане I-го ранга, подводнике И.И.Фисановиче (1914–1944)] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2014. – Ноябрь. (№ 11).

75 лет исполнилось в этом году со дня жестокого убийства евреев города Краснограда Харьковской области. Убивали целыми семьями только за то, что они родились евреями / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2017. – Сент. (№ 9). – С. 1, 2.

75 лет со дня расстрела евреев Богодухова / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2017. – Июнь (№ 6).

Сергей Натанович Берштейн : [(1880–1968), математик] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2020. – Март (№ 3). – С. 2, 4.

Судьбы золочевских евреев : [трагедия золоч. евреев во время оккупации (1941–1943)] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2015. – Ноябрь. (№ 11). – С. 2, 4.

Харьков помнит своего хранителя : [в харьков. музее Холокоста 13 дек. открыта выставка, посвящ. 110-летию со дня рождения архитектора А.Ю. Лейбфрейда] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2020. – Дек. (№ 12). – С. 2.

Харьковские хроники : [о Героях Сов. Союза М.Л. Фельзенштейне и Г.З. Маце] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2015. – Июль (№ 7). – С. 3.

14 мая – День памяти украинцев, которые спасали евреев в годы Второй мировой войны : [в харьков. музее Холокоста 30 лет работает программа «Праведники народов мира»] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2021. – Май (№ 5). – С. 2 : фот.

65 лет жертвы катастрофы в Харькове не могут найти успокоение : [о еврейс. гетто, созданном оккупацион. войсками в р-не Станкостроя в 1941 г.] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2007. – Май (№ 6).

Яков Борисович Файнберг : к 90-летию со дня рождения : [(1918–2005), основатель теоретико-эксперимент. науч. шк. плазмен. электроники, физики и техники ускорителей и инерцион. упр. термоядер. синтеза] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2008. – Авг. (№ 8).

Яков Евсеевич Гегузин : [(1918–1987), ученый, создатель школы кристаллофизиков, д-р физ.-мат. наук, проф. Харьков. ун-та] / Л. Воловик // Дайджест-Е. – 2008. – Июль (№ 7).

Про Л.Ф. Воловик

Біографія. Лариса Воловик // Всеукраїнська єврейська рада. – Текст. та фотодані. – URL: <http://jadvis.org.ua/biografii/232-biografiya-larisa-volovik>. – Назва з екрана.

Бойченко Н. Померла харків'янка, яка присвятила життя вшануванню та збереженню пам'яті загиблих (фото) / Н. Бойченко // GX : новинний портал. – Текст. та фотодані. – URL: <https://gx.net.ua/obshhestvo/region/pomerla-harkivyanka-yaka-prisvyatila-zhittya-vshanuvannyu-ta-zberezhennyu-pamyati-zagiblih-foto.html>. – Назва з екрана.

Бойченко Н. Холокост. Вещи, пережившие хозяев, могут много рассказать харьковчанам (фото) : [о музее и его директоре] / Н. Бойченко // GX : новинний портал. – Текст. та фотодані. – URL: <https://gx.net.ua/ru/obshhestvo/region/kak-mnogo-harkovchanam-mogut-rasskazat-veshhi-perezivshie-hozyaev-foto.html>. – Назва з екрана.

Воловик Л. Харківський музей Голокосту: Збережеться пам'ять – збережеться народ : [бесіда з директоркою музею / записала С. Лігостаєва] // Укрінформ. – Текст. та фотодані. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/2862711-harkivskij-muzej-golokostu-zberezetsa-pamat-zberezetsa-narod.html>. – Назва з екрана.

Губин М. Харьковскому музею Холокоста 10 лет! / М. Губин // Вечер. Харьков. – 2006. – 6 дек. – Текст. и фотодан. – URL: <https://vecherniy.kharkov.ua/news/7807/>. – Загл. с экрана.

Козленко П. Прощайте, Лариса Фалеевна! / П. Козленко // ИСПРАГЕО. – Текст. и фотодан. – URL: <https://www.isrageo.com/2023/07/15/ivolo524/>. – Назва з екрана.

Конобиевская Г. Оглядываю в прошлое, мы строим будущее : [в 1996 г. в Харькове создан первый на постсовет. пространстве музей Холокоста (основатель и дир. Л. Воловик)] / Г. Конобиевская // Харьков. известия. – 2020. – 28 янв. – С. 4 : фот.

Основатель Харьковского музея Холокоста Лариса Воловик награждена за сохранение наследия // Евреи Евразии. – Текст. и фотодан. – URL: <http://jewseurasia.org/page6/news69546.html>. – Загл. с экрана.

Про відзначення державними нагородами України : указ Президента України, 14 трав. 2004 р. № 544 : [почес. звання «Заслуж. працівник культури України» присвоїти Л.Ф. Воловик – засновнику та дир. Харків. музею Холокосту] // Уряд. кур'єр. – 2004. – 9 черв.

Юбилей Ларисы Воловик // Дайджест-Е. – 2019. – Март (№ 3). – С. 3 : фот.

9 лютого

75 років від дня народження

Петра

Джерелянського

Петро Джерелянський (Юрій Петрович Величко), український театрознавець, публіцист, поет. Народився 9 лютого 1949 р. Дитинство та юність пройшли в м. Люботин Харківської області.

Вищу освіту П. Джерелянський здобув на історичному факультеті Харківського державного університету. Після його закінчення займається журналістикою, дослідницькою роботою в галузі театрознавства (вивчає особливості театрального синтезу в українському сценічному мистецтві (в історичному контексті) та поетичною творчістю.

Петро Джерелянський працював літературним редактором спочатку журналу «Губернія» (2004–2006), потім – всеукраїнських газет: «Сільський вісник» (2007–2011) та «Квітуча садиба» (з 2012). Свої статті, рецензії на вистави, творчі портрети мистців він друкував в наукових збірниках та журналах «Український театр», «Музика», «Визвольний Шлях», «Березиль», «Губернія», «Просценіум»; у газетах «Урядовий кур'єр», «Панорама», «Харків'яни», «Слобідський край», «Український простір», інших часописах.

«Поетичні уподобання Джерелянського чітко визначені – він не раз наголошував на своїй відданості невмирущим традиціям, започаткованим Тарасом Шевченком і продовженим та розвиненим уже в ХХ столітті Євгеном Маланюком. Не є випадковим і відчутний вплив поезії Райнера Марії Рільке, творче світосприйняття якого Джерелянський вважає спорідненим своєму власному. Вірші патріотичного спрямування, роздуми про одвічні християнські цінності, про кохання й довершену красу природи органічно співіснують, бо є віддзеркаленням непростого, але гармонійного внутрішнього світу ліричного героя, народженого уявою мистця...» – писав український поет та літературознавець С. Сапеляк.

П. Джерелянський – член Національної спілки театральних діячів України, Національної федерації парашутного спорту України.

Автор книг «Україна. Сторінки історії» (2008), «Чарівна Україна. 5000 фактів» (2009), «Історія солодкого життя» (2010).

Петро Джерелянський – неодноразовий лауреат обласних журналістських конкурсів «Часопис», один із переможців конкурсу ім. О. Масельського на кращий літературний твір (2011), 2005 року творчою «муніципальною» премією ім. Г. Квітки-Основ'яненка Харківського міськвиконкому (в галузі театральної критики та театрознавства).

Твори П. Джерелянського

Великодня молитва; Славень; Передчуття польоту; Все починається з любові; Як пам'яті відкрию козубець; А книги не мовчать; Ім'я, промовлене у серці; Нам мушля нагадає; Квіткові замалюнки; Троянда; Журбу нам розвіють жоржини; Посестри мої - хризантеми : [вірші. Справжнє ім'я автора Ю.Величко] / П.Джерелянський // Укр. простір. - 2010. - 1-14 квіт. (№ 7). - С. 15; 15-31 трав. (№ 9). - С. 15.

Надії смолоскип; Еліта; Серця повстанців; Надія; Літо молоде; Грозу зустріньмо!; Багаття; Ти винен!; Героям слава!; Не дай заградувати душу!; Прости нападника; Немає прощення; Ми рідні, хоч і не по крові; Шаблі поезій; Відчуймо Крила!; Наші гасла : [вірші] / П. Джерелянський // Кримська світлина. – 2014. – 13 черв. – Текст. і фотодані. – URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=13445>

Щоб слово чином стало! : [Передчуття польоту; Я не забув; Еліта; Розрада; Мрія; Провина; Лесеві Курбасу; Присмерки; Серпень; Не судилось;

Воскресіння; Багаття; Безсмертя; Героям слава!; Світи Дмитра Донцова; вірші] / П.Джерелянський // Дзвін. - 2012. - Ч. 11-12. - С. 23-27.

Статті П. Джерелянського

«**Карусель** зустрічей» Дениса Караченцева : [про харків. поета-пісняря] / П.Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2019. – 16 серп. – С. 5 : фот.

«**Хартрон-Аркос**» – лідер космічної галузі / П. Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 10. – С. 42-43.

140 років «солодкого» життя! : [140 років успіш. роботи Первухін. цукр. з-ду, що у сел. Гути Богодух. р-ну] / П.Джерелянський // Слобід. край. – 2009. – 26 серп. – С. 6.

Великі дива малої сцени : [про вистави молодого режисера О. Середіна на малій сцені Харків. академ. рос. драм. театру ім. О. Пушкіна] / П. Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2019. – 23 серп. – С. 6 : фот.

Володимир Свідзінський – поет на всі часи : [до 130-річчя з дня народж. укр. поета і перекладача] / П.Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2016. – 16 січ. – С. 7 : 3 фот.

Головний теоретик : [про Я.Є.Айзенберга – провід. теоретика чотирьох поколінь систем упр. ракет і косм. апаратів, д-ра техн. наук] / П. Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 7/8. – С. 132-133.

Диригент Віталій Куценко / П.Джерелянський // Слобід. край. – 2009. – 16 верес. – С. 10.

Доба відбилась... у простій обгортці : [про життєвий шлях Г.М.Бормана, власника кондитер. т-ва "Жорж Борман" (у т.ч. Харків. кондитер. ф-ка)] / П.Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2016. – 9 січ. – С. 7 : 6 фот.

Енциклопедія професора Ушкалова : [нове видання: «Моя Шевченківська енциклопедія»] / П. Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2019. – 1 листоп. – С. 7.

Жива пам'ять про родину крилатих : [відбулася наук. конф. до ювілею Валентини та Степана Гризодубових] / П.Джерелянський // Слобід. край. – 2009. – 17 черв. – С. 7.

Житло двадцять першого століття : [АТ «Житлобуд-2»] / П. Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 5. – С. 56.

Лігопис «солодкого життя» : [відбулася презентація кн. : В.Іващенко, О.Марченко, П.Джерелянський "Історія солодкого життя"] / П.Джерелянський // Главное. – 2011. – 15 янв. (№ 1-2). – С. 9.

Метал, який потрібен усім : [ЗАТ «Харківметал-1»] / П. Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 7/8. – С. 79.

Нам є чим пишатися! (фото) / П. Джерелянський // Золота пектораль. – Текст. і фотодані. – URL: <https://zolotapektoral.te.ua/petro-dzherelyanskyj-nam-jechym-pyshatysya-foto/>.

Наш крайнин – Опанас Заливаха : [про заслуж. художника України, лауреата Шевченків. премії Опанаса Заливахи, який народився на Харківщині, в с. Гусинка Куп'ян. р-ну] / П. Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2019. – 30 серп. – С. 6 : фот.

Ніна Виноградська — шляхом самодостатности / П. Джерелянський // Золота пектораль. – Текст. і фотодані. – URL: <https://zolotapektoral.te.ua/петроджерелянський-ніна-виноградсь/>

Однострої... класу «кутюр» : [Харк. вироб. об-ня «СВАН»] / П. Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 5. – С. 73.

Петро Джерелянський. Бандера — означає «Прапор» / П. Джерелянський // Золота пектораль. – Текст. і фотодані. – URL: <https://zolotapektoral.te.ua/петроджерелянський-бандера-означ/>

Прапор Харкова – над Гімалаями : [харк. альпіністи С.Бершов та І.Свергун підкорили одну з найвищих вершин світу Чо-Ойю (8201 м)] / П.Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 7/8. – С. 4-9.

Приборкувачі блискавок : [до 50-річчя Харк. НДІ «Молнія»] / П.Джерелянський // Губернія. – 2004. – № 7/8. – С. 58.

Скарб, що не купується за гроші : [про корпорацію "Бісквіт-Шоколад"] / П.Джерелянський // Губернія. – 2010. – № 1. – С. 2-3.

Славься, музика!: К открытию филармонического сезона : [о концерте засл. арт. Украины Л.Величко] / П. Джерелянський // Панорама. – 1997. – 27 верес. – С. 15.

Степан Бандера – з відстані часу; Ровесник доби відродження нації; Вибір зроблено; Війна на кілька фронтів; Загинув переможцем!; «Правда – це дорога...» / П. Джерелянський // Харківська обласна організація Національної спілки письменників України <https://kharkiv-nsru.org.ua/archives/6141#more-6141>

У майбутнє... рельсовим автобусом : [відкрито новий маршрут Люботин-Богодухів-Гути-Смородино] / П.Джерелянський // Губернія. – 2009. – № 11. – С. 8-9.

Харківські гостини гетьмана Мазепи : [виставою «Мазепа» в ХНАТОБі ім. М.В. Лисенка відкрили новий театр. сезон] / П. Джерелянський // Трибуна трудящих. – 2019. – 20 верес. – С. 5 : фот.

Про П. Джерелянського

Петро Джерелянський : [харк. поет] // Укр. простір. – 2011. – 15-30 квіт. (№ 7). – С. 20.

Сапеляк С. Поет Петро Джерелянський / С. Сапеляк // Кримська світлина. – 2014. – 13 черв. – Текст. і фотодані. – URL: <http://svitlytsia.crimea.ua/index.php?section=article&artID=13445>

Столяренко В. Крам, що нікуди не зникає : [премію та звання лауреата конкурсу ім. Масельського (2011 р.) отримав П.Джерелянський за зб. есе "Із театрального літопису"] / В.Столяренко // Сіл. вісті. – 2012. – № 2.

20 березня

125 років від дня народження

Аркадія Панасовича

Любченка

«Це, мабуть, єдиний у нас художник, що його можна назвати новелістом. Це вибагливий, вишуканий мініатюрист, що, очевидно, буде продовжувати Коцюбинського в його європейських імпресіоністичних новелах.»

М. Хвильовий

Любченко Аркадій Панасович, український письменник, драматург, перекладач та літературний критик. Народився 20 березня 1899 р. у с. Старий Животів Липовецького повіту Київської губернії (нині с. Новоживотів Вінницької області). Після закінчення у 1912 р. церковно-парафіяльної школи, шість років навчався у гімназії в Сквирі, підробляючи на життя репетиторством. Згодом студював у Київському університеті. Відомо, що під час визвольних змагань в Україні А. Любченко служив у армії Директорії, за що й був згодом арештований ЧК, але невдовзі – амністований.

Після громадянської війни був актором у театрі ім. І. Франка, але рішення зайнятися літературною працею перемогло. Перші твори написав ще у шкільні роки: у 1918 р. в газеті «Сквирський вісник» були опубліковані його вірші, фейлетони, статті. 1923 року він переїхав до тодішньої столиці України – Харкова, став активним учасником літературного життя. Спершу А. Любченко вступив до літературної організації «Гарт», згодом з односторонніми заснував знамениту ВАПЛІТЕ, де займав посаду секретаря. Після ліквідації ВАПЛІТЕ був одним з

засновників альманаху «Літературний ярмарок», а після його заборони взяв участь у створенні «Пролітфронту» і став його секретарем та членом редколегії однойменного щомісячника.

Працюючи редактором у Державному видавництві України, А. Любченко підтримував багатьох українських письменників, пропагував світову класику в перекладах українською мовою, сам перекладав твори французької, польської та німецької літератури.

Починаючи з 1924 р. «Червоний шлях» друкує низку його оповідань, зокрема: «З темного передпокою», «Хінська новела», «Кров» та ін. У 1926 р. вийшла невелика збірка прози «Буремна путь». Тоді ж київський журнал «Життя й революція» надрукував одну з кращих його новел – «Via dolorosa», яка дала привід критикам говорити про письменника як блискучого новеліста. Микола Хвильовий писав про Аркадія Любченка: «Це, мабуть, єдиний у нас художник, що його можна назвати новелістом. Це вибагливий, вишуканий мініатюрист, що, очевидно, буде продовжувати Коцюбинського в його європейських імпресіоністичних новелах». А професор О. Білецький відзначав: «Любченко – поет молодості й її буремних можливостей: він уміє відшукати в ній добрі й творчі поривання, що ламають старе, засуджене на загибель життя й торує шляхи до світлого, повного радості й змісту майбутнього. Цей поет юності не по-юнацькому суворий до свого стилю й композиції: він взагалі скупий на слова й лише зрідка показує, які скарби слова встиг надбати, і починає кидати їх із своїх щедрот. Така є проза А. Любченка. Сучасний український читач сприймає її як щось таке, що займає особливе місце в літературі наших днів».

В місячнику «Вапліте» (1927) опубліковано повість «Образ» – зразок соціально-сатиричної прози, уривок з роману «Незнані гості», в якому висвітлюються зловоденні на той час проблеми співвідношення науки і політики, моральної відповідальності вченого. Вершиною творчості А. Любченка вважають «Вертеп» (1929) – своєрідний маніфест романтики вітаїзму. Це невеликий за обсягом твір, де зроблено сміливу спробу синтезу світогляду, філософії українського відродження 20-х років. У творі поєднані авторські ліричні рефлексії та філософські узагальнення, «лялькові дійства» й побутові сценки, раціоналістичні роздуми і яскрава образність. Це роздум і про історичну долю України, і про її майбутнє, і про новий тип людини – активного діяча й перетворювача, який сформувався під час революційних процесів 1917–1919 рр. Ю. Шерех свого часу максималістські порівнював значення «Вертепу» для українського ренесансу 20-х із значенням «Божественної комедії» Данте для католицького середньовіччя.

Друга половина 1920-х – початок 1930-х рр. – найбільший розквіт творчості письменника. Виходять і перевидаються збірки його новел «Буремна путь», «Вона», комедія «Мое-твое», п'єса «Земля горить», переклади з французької творів А. Доде, Ф. Моріака, кіносценарії.

Популярність Аркадія Любченка просто зашкалювала: його читали, декламували зі сцени, уривки із творів вивчали в школах.

Початок тридцятих і сталінщина відзначилися нищівною боротьбою на ідейно-національному ґрунті. Влада викоринувала все, що не вкладалося в рамки марксистсько-ленінської ідеології. Почалися масові репресії і серед літераторів. А.Любченко було звинувачено в націоналізмі, деякі його твори були заборонені.

Навесні 1933 р. А. Любченко супроводжував М. Хвильового у поїздки по українських селах. Про цю подорож, про моторошні враження від картин масового голоду, про розмову зі знайомим директором цукроварні Бичком, колишнім українським матросом, де М. Хвильовий чи не вперше висловив думку про свідому організацію голоду і своє рішення ще раз «гайнути проти течії»,— про все це А. Любченко розповів у присвячених своєму другу спогадах «Його таємниця». Самогубство найближчого друга і сподвижника М. Хвильового дуже вплинуло на письменника, і в наступні сім років нічого більш-менш значного з його творів не побачило світ. До початку війни вийшли лише збірка «Єдиний фронт» та декілька оповідань для дітей. Залишився невиданим соцреалістичний роман про шахтарів Донбасу.

У перші дні війни письменника, як і інших, змушували написати в одну з центральних київських газет антинімецьку статтю «Вища раса», про яку йому нагадали пізніше у гестапівській тюрмі. Фронт наближався до Києва. Примусова евакуація письменників на схід сприймається як нове насильство. Вирішивши, що німецький «новий порядок» є меншим злом, порівняно з більшовизмом, а також через хворобу маленького сина, сім'я письменника під час зупинки ешелону у Харкові залишилася в місті. Коли в листопаді 1941-го Любченко вперше побачив жовто-блакитний прапор на Харківській міській управі, то ледве стримав сльози. «Україна воскресє. В руїнах війни, в пожежах, з попелу виникає, як фенікс», — такими словами починається його щоденник. В окупованому Харкові почала виходити дозволена німцями українська газета «Нова Україна», в якій Любченко погодився очолити відділ літератури і мистецтва. Саме в цій газеті були опубліковані його знаменита стаття «Україна живе» та спогади про М. Хвильового.

Після голодної та холодної зими тяжкохворий Аркадій Панасович у червні 1942 р. виїхав на лікування до Києва, потім – до Львова з надією зробити операцію. Там він публікувався в журналах «Нові дні» і «Дозвілля», брав активну участь у русі українського відродження. В Західній Україні розгорнувся національно-визвольний рух опору, почалися арешти. Восени 1943 р. гестапо заарештувало А. Любченка. Завдяки втручанням впливових сил Львова весною 1944 р. його звільнили з вкрай підірваним здоров'ям. Виснажений невиліковною хворобою, письменник разом з маленьким сином почав безкінечні «подорожі» по країнах Європи в ешелоні єпископа Мстислава: Польща, Словаччина, Австрія, Німеччина. В Потсдамі товаришував і спілкувався з Євгеном Маланюком, Уласом Самчуком, Іваном Багряним, та при цьому день за днем вів записи у своєму зошиті про побачене й пережите. Взимку 1945 р. загострилася хвороба. Любченко потрапив до приватної клініки у місті Бад-Кісінген. Його було прооперовано, але марно.

Помер Аркадій Панасович Любченко 25 лютого 1945 р.

Український читач зміг ознайомитися з творами письменника лише наприкінці 80-х років минулого століття. Він не примкнув до соцреалістичного табору, не піддався репресіям ваплітян 30-х, лишився на окупованій території під час Другої світової. Чи не це стало причиною багаторічного забуття? Довгі роки заборонялося навіть згадувати ім'я Аркадія Любченка, а всі його твори було заборонено і запротерено до спецхранів. Лише 11 жовтня 1989 р. наказом Головліту УРСР за № 5 його було реабілітовано разом з іншими 27 письменниками, а твори повернено із спецфондів до бібліотек.

Твори А. Любченка є складовою частиною унікального періоду національного культурного відродження – «красного письменства», який більше ніколи не повторювався й став культурним набутком того складного періоду історії України.

Як актуальні сьогодні слова письменника, записані у щоденнику 30 грудня 1944 року:

«...Вже тебе не перекреслять, Україно. Не зігнорують, не повалять цілковито, як то було. Хоч би як цього хотіли, хоч би там що. Ти вже висмикнулась. Ти тепер уже не тільки борсаєшся, але й борешся. І ти ще поборешся. Ми поборемось. І виборемо. Конче. Я вірю.»

Твори А.П. Любченка

Вертеп: Повесть; Оповідання; Щоденник : сборник / А. Любченко. – Харків : Основа, 2005. – 463 с.

Вибрані твори : [електрон. версія видання] / А. Любченко. – Київ : Смолоскип, 1999. – Текст. дані. – URL: https://shron1.chtyvo.org.ua/Liubchenko_Arkadii/Vybrani_tvory_zb.pdf

Із змісту: Пізнюк Л. Той самий Любченко : вступ. ст.

Гайдар; № 2002; «Нечистий»; Ворог : [оповідання] / А. Любченко. // Дніпро. – 1999. – № 5-6. – С. 75-101.

Щоденник : [Харків, 1941, 42 pp.] / А. Любченко. // Березіль. – 1998. – № 9/10. – С. 131-158, № 11/12. – С. 111-161; 1999. – № 1/2. – С. 123-168; № 7/8. – С. 122-162; 2000. – № 1. – С. 154-166; № 3/4. – С. 117-159; № 5/6. – С. 112-137.

Про А.П. Любченка

Любченко Аркадій Панасович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9B%D1%>. – Назва з екрана.

Любченко Аркадій Панасович : біографія // УкрЛіб. – Текст. дані – URL: <https://www.ukrlib.com.ua/bio/printit.php?tid=4656>. – Назва з екрана.

Німченко Д. З відстані років : [до 100-річчя з дня народж. письменника] / Д. Німченко // Березіль. – 1998. – № 9-10. – С. 126-130.

Петренко М. Гордовито задумливі кораблі Аркадія Любченка / М. Петренко // *Zaxid.Net*. – 2011. – 15 груд. – Текст. та фотодані. – URL: https://zaxid.net/gordovito_zadumlivy_korabli_arkadiya_lyubchenka_n1243537. – Назва з екрана.

Пізнюк Л.В. Аркадій Любченко як гравець на полі тоталітаризму : (проблема інтерпретації «Щоденника» А. Любченка) / Л.В. Пізнюк // *Магістеріум : літературознавчі студії*. – Київ, 2007. – Вип. 29. – Текст. дані. – URL: <https://ekmair.ukma.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e3a4dcea-5cbf-423d-96da-8335e344d490/content>. – Назва з екрана.

Пізнюк Л.В. Любченко Аркадій Панасович / Л.В. Пізнюк // *Енциклопедія Сучасної України*. – Київ, 2017. – Т. 18. – Текст. дані. – URL: <https://esu.com.ua/article-59868>. – Назва з екрана.

Проненко В. *Via Dolorosa* Аркадія Любченка / В. Проненко // *Слобід. край*. – 2006. – 23 верес.

Сюндюков І. У тоталітарній ночі історії: Щоденник Аркадія Любченка в контексті трагедії України в роки Другої світової війни / І. Сюндюков // *День*. – 2013. – 17 трав. – Текст. та фотодані. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/ukrayina-incognita/u-totalitarniy-nochi-istoriyi>. – Назва з екрана.

Український письменник Аркадій Любченко (1899–1945) : бібліогр. покажч. / ХДНБ ім. В.Г. Короленка, складач В.О. Ярошик. – Харків, 1999. – 32 с. – (Повернені імена).

Із змісту: Любченко В.А. Аркадій Любченко : вступ. ст., с. 4-12.

Харченко А. «Чи мій Дажбог згадує про мене?» : [про щоденник А. Любченка] / А. Харченко // *Березіль*. – 2004. – № 10. – С. 180-185.

Шешуряк Н. Письменник в окупації. Щоденник Аркадія Любченка 1941–1944 років / Н. Шешуряк // *Амнезія. Історія української культури*. – Текст. та фотодані. – URL: <https://amnesia.in.ua/liubchenko-diary>. – Назва з екрана.

21 квітня

**100 років від дня народження
Євгена Івановича
Червонюка**

*«Специфіка його таланту полягала в сукупності унікальних якостей:
унікальний голос, неповторна чарівність, сценічна майстерність
та величезна любов до української опери.»*

С.В. Саніна

Червонюк Євген Іванович, український оперний співак (бас), педагог. Народився 18 квітня 1924 р. у с. Брусилів (нині смт Брусилівського району Житомирської області). У його батьківському будинку висів портрет Т. Шевченка, у сім'ї розмовляли українською мовою. Закінчив Брусилівську середню школу.

У 1941 р. навчався в артилерійському училищі в Кутаїсі, звідки пішов добровольцем на фронт, воював на Північному Кавказі. Служив командиром розвідувального відділення 34-ї стрілецької бригади Північно-Кавказького фронту. Розповідав, як у хвилину фронтового затишшя раптом заспівав своїм розкотистим басом: «На землі весь рід людський...». За такий «подарунок» фронті, висунувшись з окопів, аплодували йому від надміру почуттів. Ніби не було війни...

У березні 1943 р. під час виконання бойового завдання отримав тяжке поранення, лікувався у госпіталях Краснодару і Баку, а у жовтні 1943 р. через інвалідність його було демобілізовано.

Повернувшись до Києва, Євген Іванович навчався у Київському інженерно-будівельному інституті, потім перевівся до Київської консерваторії (клас І.С. Паторжинського). Під час навчання став лауреатом конкурсу вокалістів Міжнародного фестивалю молоді та студентів у Будапешті (1949) та Міжнародного конкурсу вокалістів у Празі (1950, 1-ша премія).

Після закінчення консерваторії у 1950 р. два роки пропрацював у Київському театрі опери та балету. З 1952 по 1977 рр. – соліст Харківського державного театру опери та балету ім. М. Лисенка.

Є. Червонюк прийшов у театр у той період, коли на оперних сценах країни співали Михайлов та Рейзен, Пирогов та Петров, Паторжинський та Гмиря. І навіть на тлі сузір'я таких басів Червонюк зумів сказати своє неповторне слово. Він мав бас значної сили, приємного тембру, рівний у всіх регістрах. Виконавський доробок співака налічує багато різноманітних ролей оперної класики, але найзначнішу увагу він приділяв саме створенню галереї українських оперних персонажів.

Євген Іванович володів різними амплуа – від трагедійного до комічного, від героїчного до характерного, використовуючи жести, міміку як засоби художньої виразності, втілюючи емоції, необхідні для створення того чи іншого образу. Ним виконано понад 50 провідних різнопланових партій. Серед них: Тарас

(«Тарас Бульба» М. Лисенка), *Виборний* («Наталка Полтавка» М. Лисенка), *Кочубей* («Мазепа» П. Чайковського), Максим Кривоніс («Богдан Хмельницький» К. Данькевича), *Мефістофель* («Фауст» Ш. Гуно), Борис Годунов («Борис Годунов» М. Мусоргського), Іван Сусанін («Іван Сусанін» М. Глинки), *Руслан* («Руслан і Людмила» М. Глинки), *Кончак*, *Галицький* («Князь Ігор» О. Бородіна), *Дон Базіліо* («Севільський цирюльник» Дж. Россіні), *Карась* («Запорожець за Дунаєм» С. Гулака-Артемовського), *Мельник* («Русалка» А. Даргомижського), *Гремін* («Євгеній Онегін» П. Чайковського), *Король Рене* («Іоланта» П. Чайковського), *Арбенін* («Маскарад» А. Артамонова), *Монтанеллі* («Овід» А. Спадавеккіа), *Філіп II* («Дон Карлос» Дж. Верді), *Тарас* («Родина Тараса» Д. Кабалевського), *Кривоніс* («Богдан Хмельницький» К. Данькевича), *Хома Кичатий* («Назар Стодоля» К. Данькевича), *Чуб* («Ніч перед Різдом» М. Римського-Корсакова) та ін.

Прославився Євген Іванович і як камерний співак. Гастролював у багатьох країнах світу.

Природне бажання передати накопичений досвід, знання, майстерність наступним поколінням привело його до Харківського інституту мистецтв ім. Котляревського. З 1960 р. – викладач, з 1974 р. – професор інституту.

За вагомий внесок в українське мистецтво Євгену Івановичу присвоєні почесні звання: «Заслужений артист Української РСР» (1956), «Народний артист Української РСР» (1958), «Народний артист СРСР» (1967). Нагороджений орденами та медалями.

Помер Євген Іванович Червонюк 12 листопада 1982 р. у Харкові. Похований на 2-му цвинтарі.

В 1999 р. у Харкові відбувся Міжнародний фестиваль басів, приурочений пам'яті Є. Червонюка.

Войцехівський Б. Зоряне творче горіння Євгена Червонюка / Б. Войцехівський // Уряд. кур'єр. – 2005. – 4 листоп. – С. 8-9.

Галкин В. Гордось Слобожанского края / В. Галкин // Вісті Дергачівщини. – 1999. – 7 серп.

Исиченко-Бурцева Т.Н. Его любили, ему изумлялись, им восхищались: слово о Червонюке / Т.Н. Исиченко-Бурцева // Панорама. – 1999. – 13 марта. – С. 14.

Осадча В. Червонюк Євген Іванович / В. Осадча // Харківщина : енциклопед. словн. – Харків, 2014. – С. 415 : фот.

Саніна С.В. Виконавська діяльність Євгена Червонюка в контексті української оперної музики / С.В. Саніна // Ювілейна палітра 2017: до пам'ятних дат видатних українських музичних діячів і композиторів : зб. ст. та матеріалів Всеукр. науковопракт. конф. з міжнар. участю (7-8 груд. 2017 р.). – Суми, 2018. –

С. 100-103. – Текст. дані. – URL: <https://repository.sspu.edu.ua/bitstream/123456789/6267/1/Ювілейна%20палітра%202017.%20Збірник.pdf>. – Назва з екрана.

Седунова Е. Планета Евгения Червонюка / Е. Седунова // Событие. – 2005. – 13-19 марта (№ 2). – С. 19.

Червонюк Евгений Иванович (1924-1982) // Некрополь мастеров искусств. – Текст. та фотодані. – URL: <https://narnecropol.narod.ru/chervonyk.htm>. – Назва з екрана.

Червонюк Євген Іванович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. та фотодані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Червонюк_Євген_Іванович. – Назва з екрана.

14 червня

**100 років від дня народження
Реї Олександрівни
Колосової**

Колосова Рея Олександрівна, актриса, педагог. Народилася 14 червня 1924 р. у м. Короча Курської губернії (нині Белгородська область).

Навчаючись у школі, грала в драматичному гуртку літературно-драматичні композиції з різних казок. Потім був самодіяльний театр-студія при ДК «Металіст», де її першою роллю стала Агафія Тихонівна у комедії М. Гоголя «Одруження». У цьому ж колективі вона зіграла Марину Мнішек у пушкінській історичній драмі «Борис Годунов». Після цього Рея Олександрівна вже не мислила свого життя без театру.

У 1941 р. вступила до Харківського театрального інституту, але почалася війна і навчання довелося відкласти на чотири роки. Повернулася до інституту у 1945 р. Під час навчання часто відвідувала театралізовані постанови, аби вкотре подивитися на гру корифеїв сцени, якими в ту пору по праву пишався Харків.

На дипломному спектаклі, який грали на сцені театру російської драми у березні 1949 р., були присутні товариші по інституту, режисери і актори театрів. З поміж них – геніальний Мар'ян Крушельницький, головний режисер театру ім. Т. Шевченка. Він одразу після спектаклю запропонував Реї Олександрівні працювати у його театрі, де на той час грали такі відомі артисти як О. Мар'яненко, О. Сердюк, В. Чистякова, М. Покотило, Г. Козаченко та ін.

Склавши випускні іспити у 1949 р., Р. Колосова стала актрисою Харківського українського драматичного театру ім. Т. Шевченка (в якому пропрацювала включно до 1985 р.).

Того ж року молода актриса з театром поїхала у першу гастрольну поїздку. Вона дивилася усі спектаклі підряд і працювала сама. Мар'ян Михайлович запросив її не просто у колектив, а на головну роль – Тані Єгорової у п'єсі В. Собка «За другим фронтом». Дебют відбувся у вересні 1949 р. «Свою першу роль на професійній сцені, та ще такого театру, як Харківський імені Т.Г. Шевченка, Колосова зіграла достойно» – писали газети. «Успішний дебют Р. Колосової – переконливий приклад того, як треба просувати талановиту молодь, як треба готувати, рости театральну зміну» – писали інші. Через кілька років у творчому багажі актриси було уже півтора десятка ролей.

Рея Колосова була дуже вдячна Мар'яну Михайловичу Крушельницькому, який так багато зробив для становлення її як актриси. Вона розуміла, як багато дають їй та іншим акторам його уроки, і намагалася почерпнути з них якомога більше. Вже ставши зіркою, визнаною актрисою, майстром великого сценічного діапазону, вона говорила: «Мар'ян Крушельницький навчив мене знаходити у кожній ролі головне, навчив від деталі, штриха переходити до характеру».

Унікальна й успішна актриса прийняла творчу естафету від славної актриси В. Чистякової, а також її ролі: Ліді («Платон Кречет» О. Корнійчука), Одарки («Дай серцю волю, заведе в неволю» М. Кропивницького), Цезарівни («Дружина Клода» А. Дюма-сина), Марії Лучицької («Талан» М. Старицького),

Висока техніка акторської майстерності дозволила актрисі грати такі напрочуд популярні ролі, як Джемма Уорен в «Оводі» за романом Е. Войнич, Донья Беатріс у виставі «З коханням не жартують» П. Кальдерона, Кареніна у спектаклі «Живий труп» Л. Толстого, Фенна Степанівна у комедії «Шельменко-денщик» Г. Квітки-Основ'яненка. Наділена яскравою зовнішністю, неабиякою жіночністю та непересічним драматичним обдаруванням, Рея Олександрівна привертала увагу глядачів передусім глибоко психологічним проживанням ролей. У галереї її незабутніх образів – Дездемона в «Отелло», Олівія у «Дванадцятій ночі», Єлизавета у «Річарді III» В. Шекспіра, Жінка у виставі за п'єсою Н. Хікмета «Всіма забутий», Маруса Богуславка в однойменній виставі за п'єсою М. Старицького, Донна Анна у «Камінному господарі» Л. Українки та багато інших.

У 1969 р. Рея Олександрівна удостоєна звання «Народна артистка УРСР».

У вільний від спектаклів час Р. Колосова відвідувала спектаклі, дивилася гру столичних майстрів. І кожного разу знаходила для себе щось нове, чимось поповнювала свій акторський арсенал.

Постійне прагнення вдосконалення привело її на викладацьку роботу. З 1972 р. безперервно викладала у Харківському державному інституті мистецтв, з 1990 р. вона професор цього вузу.

За видатні заслуги у мистецтві сцени та на ниві театральної педагогіки Рея Олександрівна Колосова нагороджена орденом та багатьма почесними відзнаками

Національної спілки театральних діячів України, обласної та місцевої державних адміністрацій.

Померла Рея Олександрівна Колосова 16 серпня 2008 р. у Харкові.

Анничев А. Ей нравилось быть женщиной и до конца дней своих оставаться актрисой... : [15 авг. 2008 г. на 85-м году жизни скончалась Р.А.Колосова] / А. Анничев // Время. – 2008. – 19 авг.

Анничев А. К столетию «шевченковцев»: Рея Колосова / А. Анничев // Время. – 2020. – 5 окт. – Текст. и фотодан. – URL: <https://timeua.info/aktualnoe-segodnya/k-stoletiyu-shevchenkovczev-reya-kolosova/>. – Загл. с экрана.

Анничев А. Рея Колосова: «Мне нравится быть женщиной и до конца дней своих оставаться актрисой» / А. Анничев // Время. – 2004. – 12 июня.

Колосова Рея Олександрівна // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. та фотодані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Колосова_Рея_Олександрівна. – Назва з екрана.

Куделко С. Колосова Рея Олександрівна / С. Куделко // Харківщина : енциклопед. словн. – Харків, 2014. – С. 174 : фот.

Кучер Л.І. Колосова Рея Олександрівна / Л.І. Кучер // Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2014. – Т. 14. – С. 118 : фот.

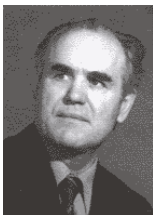
Пшла з життя майстер сцени // Харьков. известия. – 2008. – 19 авг. – С. 9.

Сагалов В. Контрапункт, или Двое на экране времени : [об арт. театра П.П. Антонове и Р.А. Колосовой] / В. Сагалов // Время. – 1999. – 19 авг.

Холод В. Сестра мельпомени. Нарис / В. Холод // Вечір. Харків. – 1976. – 2 черв.

Холод В. Шлях до майстерності / В. Холод // Прапор. – 1976. – № 3. – С. 87-90.

Хомайко Ю. Ваше величество женщина : [к 75-летию актрисы] / Ю. Хомайко // Вечір. Харьков. – 1999. – 15 июня.

30 серпня

**100 років від дня народження
Миколи Павловича
Работягова**

«Працьовитість, оптимізм, захоплення прекрасним у природі та людині – характерні риси Работягова-художника».
С. Беседін

Работягов Микола Павлович, український художник і мистецтвознавець. Народився 30 серпня 1924 р. у с. Шишино (нині Белгородський район Белгородської області, Росія). Незадовго до війни його родина переїхала до України, у Краматорськ. Коли до Донбасу підходили німецькі війська, батька Миколи, виконроба-будівельника, разом із родиною евакуювали до Іркутська. Там юнак працював фрезерувальником на Металевому заводі ім. В.В. Куйбишева. У серпні 1942 р. Миколу призвали до армії. Закінчивши Барнаульське піхотне училище він воював на Сталінградському фронті, під Белгородом, на Курській дузі. В бою отримав тяжке поранення та контузію, став інвалідом II групи.

У 1943 р. Микола Павлович поїхав до Алтаю, де працював директором Будинку культури в с. Елекманар. Через багато років він із вдячністю згадував місцевих жителів, які приносили йому настої цілющих трав та панти оленів, якими він лікувався. Після контузії в нього не працювала права рука, і наполегливими вправами, перемагаючи біль, він її розробляв, а поки що навчився вільно писати і малювати лівою рукою. Життя серед природи Алтаю, робота над малюнками та нарисами розвивали спостережливість і приховано формували в ньому бачення майбутнього пейзажиста. Там же, на Алтаї, він вирішив стати професійним художником.

З 1947 по 1953 рр. Микола Павлович навчався у Харківському художньому інституті, де його викладачами були О. Кокель, Є. Світличний, С. Беседін. Отримавши диплом художника станкового живопису, деякий час працював в Обласному управлінні культури. З 1960 р. упродовж двадцяти семи років він очолював Харківській художній музей.

За творчу, багато в чому подвижницьку роботу колеги називали директора музею Миколою-будівельником. При ньому було вирішено важливі проблеми: розширилася експозиційна площа музею – отримано сусідню двоповерхову будівлю, де розмістилися виставковий зал, реставраційні майстерні, бібліотека, лекторій; значно поповнилася колекція, до наукового колективу прийшли професійні кадри. Попри колосальну адміністративно-господарську завантаженість в нього ніколи не згасало бажання працювати творчо.

Наприкінці 1950-х рр. М. Работягов віддав перевагу графіці. Графічна творчість кінця 1950–1960-х рр. була різноманітною за техніками та жанрами. Микола Павлович вибрав техніку ліногравюри, яка відображала характерну на той

час тематику: мирні будні людей («Молода поросль», «Зміна»), минуле країни з його драматичними сторінками («Харків звільнено. 23 серпня 1943 року», «Солдатські мрії», «Грізні роки» та ін.). Його роботи експонувались на обласних, республіканських виставках.

І все-таки його нездоланно тягло до пейзажного живопису, який спочатку був відзначений тяжінням до вітчизняного реалістичного живопису другої половини XIX ст. Сам художник жартував з себе: «Це писав Работягов-Серов, а це – Работягов-Левитан».

Зміни відбулися у 70-ті роки, коли Микола Павлович став членом Співки художників. З'явилася можливість їхати на один-два місяці до Будинку творчості у Седнів на Чернігівщину. Він багато працював на пленері, прагнучи досягнути таємниці передачі світлоповітряного середовища, вивчав імпресіоністичні прийоми живопису. Седнів дав головну тему для подальшої творчості художника, яка відповідала його почуттю та настрою, – це життя природи в її мінливості та сталості, незліченних проявах свого існування у кольорі, світлі, повітрі. У своїй творчості митець органічно поєднав об'єктивну передачу природи з індивідуальним сприйняттям. Багато в чому він досяг придуманим вибором тих чи інших технічних засобів. М. Работягов часто користувався мастихіном, що дозволяло добиватися більшої локальності кольору, його свіжості.

Микола Павлович багато років був членом Радянського комітету Міжнародної ради музеїв, членом правління та головою комісії з критики та мистецтвознавства Харківської організації Співки художників України. Обирався членом президії Харківської обласної організації Товариства охорони пам'яток історії та культури. Йому належить заслуга у створенні міського Клубу колекціонерів, який об'єднав любителів образотворчого та декоративно-ужиткового мистецтва. Як мистецтвознавець, написав численні статті, які друкувалися на сторінках центральних, республіканських та обласних журналів та газет того часу.

М. Работягов був автором-упорядником каталогів, путівника, альбомів про Харківський художній музей. Його перу належить галерея творчих портретів відомих українських живописців та графіків — С. Беседіна, В. Аверіна, Н. Барсамова, В. Сізікова, Є. Трегуба та ін.

У другій половині 1980-х рр. у країні повіяло соціальними змінами. Гармонійний за своїм світовідчуттям М. Работягов розумів, що його час минув. Життя вимагало іншого підходу до вирішення музейних проблем та керівників іншого типу. З 1987 р. він на пенсії, але як художник продовжував вдосконалювати свою майстерність у передачі природи, не втомлюючись захоплюватися цим чудовим світом. Малює картини «У дорозі», «Пізня осінь» та ін.

У 1997 р. пройшли його персональні виставки живопису та графіки у Пархомівському історико-художньому та Харківському художньому музеях. 2006 р. – участь окремим розділом у виставці, присвяченій Дню Перемоги «І мужність, як прапор, пронесли...» у галереї АВЕК.

Микола Павлович Работягов помер 17 лютого 2007 р. у Харкові. Похований на 17-му міському цвинтарі.

Статті М.П. Работягова

Відродження нації : [про Р.О. Волинського, графіка і живописця] / М. Работягов // Соціаліст. Харківщина. – 1976. – 14 верес.

Співець сучасної теми : [В. Кузнецов] / М. Работягов // Соціаліст. Харківщина. – 1974. – 9 лип.

Художник-борець, художник-патріот : [А.Л. Наседкин] / М. Работягов // Крас. знамя. – 1984. – 24 апр.

Художник і педагог : [М. Дороднов] / М. Работягов // Соціаліст. Харківщина. – 1983. – 21 серп.

Про М.П. Работягова

Анничев А. Победители не только в войне, но и в искусстве / А. Анничев // Время. – 2021. – 6 мая. – Текст. дані. – URL: <https://timeua.info/aktualnoe-segodnya/pobediteli-ne-tolko-v-vojne-no-i-v-iskusstve/>. – Назва з екрана.

То же // Время. – 2021. – 7 мая. – С. 15 : фот.

Война и мир трех харьковских художников : [в Харьк. худож. музее открыта выставка извест. харьков. худож. А. Наседкина, Н. Работягова, А. Хмельницкого] // Время. – 2014. – 8 мая. – С. 8.

Денисенко О. Співучі кольори / О. Денисенко // Соціаліст. Харківщина. – 1985. – 5 берез.

Долганова І. Тепер їхня зброя – пензель: [у т.ч. М. Работягов] / І. Долганова // Губернія. – 2005. – № 7/8. – С. 40-45.

Мистецьки шляхи Харківщини: альбом-довід. До 60-річчя засн. Харків. орг. Спільки художників України. – Харків, 1999. – С. 124.

Николай Работягов : вист. произведений к 60-летию со дня рождения : каталог. – Харьков, 1986.

Пономарева Л. Сама природа движет кистью / Л. Пономарева // Время. – 1997. – 20 мая.

Пономарева Л.Е. Музей и муза Николая Работягова / Л.Е. Пономарева // Харківщина мистецька: історія, традиції, сучасність : зб. ст. за мат. Міжнар. наук.-практ. конф. (Харків, 22 жовт. 2008 р.). – Харків, 2008. – С. 120-131. : библиогр.: 16 назв., с. 131.

Роботягов Микола Павлович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Роботягов_Микола_Павлович. – Назва з екрана.

Фисан Г. Николай Работягов : організатор, письмен, живописец: [о персонал. выставке произведений художника] / Г. Фисан // Слобода. – 1997. – 17 июня.

Фісан Г. Художник великої душі : [до 60-річчя М.П. Работягова] / Г. Фісан // Вечір. Харків. – 1985. – 21 лют.

8 вересня

70 років від дня народження

Віри Федорівни

Харитонової

*«Я люблю оперету безмежно, зуміла прожити тут,
на цих підмостках, муки страждання і справжнє божевільне кохання.
І тому, що найголовніше для мене – це сцена, у моїй душі – весна!»*

В.Ф. Харитонова

Харитонова Віра Федорівна, українська співачка (сопрано), акторка. Народилася 8 вересня 1954 р. у м. Челябінськ.

Професійну освіту здобула в Харківському інституті мистецтв ім. І. Котляревського за спеціальністю «сольний спів». Отримала кваліфікацію оперної, концертної співачки, викладача. У період навчання була керівником вокально-хорового колективу харківського Будинку культури ім. Леніна (1981–1982). Сценічну діяльність Віра Федорівна розпочала у 1982 р. у Харківському театрі музичної комедії, якому присвятила майже тридцять років (до 2010 р.).

Маючи чудовий голос – лірико-колоратурне сопрано повного діапазону, красивого тембру, а також прекрасну сценічну зовнішність і яскраві акторські здібності, актриса швидко освоїла репертуар і виконала практично всі провідні партії. А починала вона з партій субреток – Аделі («Летюча миша»), Арсені («Циганський барон»), Парасі («Сорочинський ярмарок»), Сесіль («Робін Гуд»). Потім були незабутні образи героїнь – вишукана трепетна парижанка Одетта, кокетлива спокусниця Галатея, рішуча Розалінда, екзотична Саффі, чарівна Едіт Флавіон, світська дама Теодора, ніжна і скромна Роз-Марі, горда Маріца, іронічна Анна Главарі і, звичайно ж, Сільва. Віра Харитонова була блискучою виконавицею не тільки партій класичної оперети, але і мюзиклів, і музичних комедій.

Прагнучи до повноти вираження свого творчого діапазону, співачка у співавторстві з музикантом – заслуженим діячем мистецтв України Олександром Складаровим – задумала і втілила низку сольних концертних програм. Серед них: «В ритмі вальсу» (1998), «Любові прекрасные мгновенья» (1998, 2007), «Возвращение романса» (2003–2006), «Когда душа поет» (2005), «Храни меня, мой талисман» (2007) та інші.

Неодноразово Віра Харитонова демонструвала культуру України за кордоном, її тепло вітали шанувальники музики в Австралії, Німеччині, Угорщині.

В. Харитонова – заслужена артистка України (1988), лауреатка творчої премії ім. В. Чистякової харківського міськвиконкому за кращу акторську роботу року (2004); за неocenний внесок у розвиток Харківського академічного театру музичної комедії нагороджена Почесним золотим знаком (2008).

У 2003–2015 рр. артистка працювала на посаді доцента кафедри українського народного співу у Харківській державній академії культури, доцентом кафедри вокально-хорової підготовки вчителя Харківської гуманітарно-педагогічної академії (2011–2014); у 2007–2015 рр. викладала естрадно-джазовий вокал, спів з естрадним ансамблем на кафедрі музичного мистецтва естради та джазу (від 2010 р. – доцентом) Харківського національного університету мистецтв ім. І. Котляревського. Серед її студентів є лауреати та дипломанти виконавських конкурсів.

Померла Віра Федорівна Харитонова 22 жовтня 2015 р. після тривалої хвороби. Похована у Харкові на 13-му кладовищі.

15 червня 2017 р. у Харкові, на вулиці Волонтерській, на будинку № 56, де мешкала і працювала акторка, встановлено меморіальну дошку на честь В.Ф. Харитонвої.

Гусев П. Вера Харитонова посвятила театру музкомедии почти 30 лет / П. Гусев // Вечер. Харьков. – 2017. – 15 июня.

То же // Вечер. Харьков. – 2017. – 15 черв. – Текст. и фотодан. – URL: <https://vecherniy.kharkov.ua/news/133713/>. – Загл. с экрана.

Камененева С. Серьезная артистка веселого жанра / С. Камененева, М. Жебраков // Гор. газ. – 1998. – № 17. – С. 31.

Коваленко Ю. В мир чистых светлых грез, где нет ни горя, ни слез... / Ю. Коваленко // Харьков. известия. – 2015. – 27 окт. – С. 6.

Прихожаева А. Очаровательная, талантливая, красивая. Это – Вера Харитонова / А. Прихожаева // Район. вести. – 2009. – 14 окт. (№ 18)

Прихожаева А. Свет немеркнувшей звезды оперетты : [состоялось открытие мемор. доски в честь заслуж. артистки Ураины В.Харитоновой] / А. Прихожаева // Трибуна трудящих. – 2017. – 24 черв. – С. 6 : фот.

Протектор И. Сегодня зал рукоплескал : [в Харьков. филармонии состоялся вечер романса В.Ф. Харитоновой] / И. Протектор // Слово ветерана. – 2007. – 14 апр.

Романовский В. Примадонна / В. Романовский // Вечер. Харьков. – 1995. – 16 февр.

Самойлова М. Звезда пленительного счастья / М. Самойлова // Время. – 1993. – 8 июля.

Седунова Е. Бенефис Веры Харитоновой / Е. Седунова // Харьков. известия. – 2007. – 5 мая. – С. 1, 13.

У Харкові відкрили меморіальну дошку на честь заслуженої артистки України Віри Харитоновой // Новини Харкова. – 2017. – 15 черв. – Текст. дані. – URL: <http://uanews.kharkiv.ua/society/2017/06/15/158264.html>. – Назва з екрану.

Умерла Вера Харитоновна // Вечерний Харьков. – 2015. – 23 жовт. – Текст. и фотодан. – URL: <https://vecherniy.kharkov.ua/news/112320/>. – Загл. з екрана.

Харитоновна В. Пою то, что люблю : [беседа с артисткой / записала Р. Логачова] // Вечер. Харьков. – 1998. – 16 апр.

Харитоновна В.Ф. // Історія Харкова у пам'ятних дошках. – Текст. та фотодані. – URL: https://mevorydoskikharkov.blogspot.com/2019/07/blog-post_15.html. – Назва з екрана.

Харитоновна Віра Федорівна // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Харитоновна_Віра_Федорівна. – Назва з екрана. – Дата перегляду: 02.11.2023.

19 жовтня

**170 років від дня народження
Сергія Івановича
Васильківського**

*«Найвидатнішим харківським художником є
Сергій Іванович Васильківський»
Д.І. Багалій*

Васильківський Сергій Іванович, український живописець. Народився 19 жовтня 1854 р. у м. Ізюм Харківської губернії в сім'ї дрібного чиновника-писаря. У 1861 р. родина Васильківських переїхала до Харкова і оселилася на Москалівці, недалеко від Преображенської церкви. Під впливом батька, який був віртуозом-креслярем і писарем, С. Васильківський захопився малюванням. Свої перші мистецькі навички він отримав у Харківській гімназії. На його талант звернув увагу вчитель каліграфії художник Д. Безперчий. Він дав Сергію перші уроки малювання і допоміг потрапити до приватної художньої школи Марії Раєвської-Іванової, де багато уваги приділялося вихованню любові до рідної землі.

Після 5 років навчання в гімназії, на вимогу батька, Сергій Іванович вступив до Харківського ветеринарного училища. У 1873 р., залишивши навчання через неплатоспроможність, влаштувався працювати канцелярським службовцем при Харківському казначействі.

У 1876 р. С. Васильківський вступив до Петербурзької академії мистецтв, у пейзажний клас професора М. Клодта. Ще на початку свого творчого шляху художник звертався до зображення природи, історії та побуту України. У 1879 р. за етюд з натури він отримав першу академічну нагороду – малу срібну медаль, а в 1881 р. другу малу срібну медаль. Першими значними роботами, створеними ним ще за часів навчання в академії, були «Підніжжя Козачої гори. Коробів хутір. Харківщина» (1882), «Ранок. Огара в степу» (1884).

З 1883 р., виконавши навчальну програму, Сергій Іванович часто подорожував Україною та створив низку відомих пейзажів. Його полотна відображають типові риси природи України, її ліричність та епічність, сповнені сонця, повітря, відзначаються майстерністю живопису неба, емоційністю кольоровою гамою, багатством її відтінків. Серед найбільш відомих робіт – «Кам'яна балка. Ізюмщина» (1882), «Влітку» (1882), «Весна в Україні» (1883), «Ранок» (1884), «На околиці», що дало змогу взяти участь у конкурсі на золоту медаль на всеросійській академічній виставці. Академію він закінчив на відмінно, зі званням «класного художника першого ступеня».

У 1885 р. за слобожанський пейзаж «На Дінці» (картина не збереглася) Сергій Васильківський отримав велику золоту медаль і право на подорож по Європі впродовж чотирьох років за рахунок академії для удосконалення майстерності. За кордоном він жив у Франції, подорожував по Англії, Іспанії, Італії, Південній Африці, Німеччині, де ознайомився з колекціями художніх музеїв. Художник багато працював і виставляв свої твори у Паризькому салоні. У той час ним були написані картини: «Козачий пікет» (1888), «Взимку у селі Опішня» (1900-ті), «Біля корчми», «Ловлять снігурів» (1910-ті) та інші.

Після перебування за кордоном у 1888 р. С. Васильківський повернувся до Харкова, де почав активно творити. Художник багато подорожував пішки Харківщиною, Полтавщиною, Запоріжжям. Крім пейзажу, він цікавився і історичним жанром, зокрема темою козаччини, темою захисту Батьківщини. У розкритті змісту історичних картин С. Васильківського значну роль відіграє епічність або романтично-тривожний настрій пейзажу, співзвучність зображеного українського фольклору.

В цей період було створено картини «Бій запоріжців з татарами» (1892), «Дніпровські плавні» (1896), «Козаки у степу. Тривожні знаки» (1905), «Похід козаків» (1917). Однією з найвідоміших картин Сергія Васильківського є «Козача левада» (1893) – твір широкого монументального плану. У 1896 р. вона експонувалася на всеросійській художньо-промисловій виставці в Нижньому Новгороді і здобула високу оцінку.

У 1900 р. у Харкові відбулася перша персональна виставка художника, на якій було представлено 120 творів. З 1901 по 1908 рр. він працював над

монументальним панно («Обрання полковником Мартина Пушкаря», «Козак Голота», «Чумацький Ромоданівський шлях») для інтер'єра Полтавського губерньського земства.

На другій персональній виставці (Харків, 1912) Васильківський представив серію акварельних зображень 27 історичних діячів, серед яких Богдан Хмельницький, Петро Дорошенко, Василь Кочубей, Петро Могила та ін., при створенні яких користувався старовинними гравюрами і живописними портретами. Того ж року експонував 33 роботи на великій виставці українського образотворчого мистецтва в Києві.

Художник багато часу приділяв і громадській роботі. У 1912 р. стараннями Сергія Івановича, М. Раєвської-Іванової, Д. Безперчого та О. Бекетова було відкрито Харківське художнє училище. Також, завдяки його зусиллям, почав працювати літературно-художній гурток з художньо-архітектурним відділом, було створено Товариство художників.

Ще один напрямок діяльності С. Васильківського – поширення знань про минуле Слобожанщини й України в цілому. Разом з живописцем-баталістом М. Самокишем випустив альбоми з історично-побутовими замальовками «З української старовини» (1900) та «Мотиви українського орнаменту» (1912).

В останні дні життя художник передав Харківському міському музею 1348 своїх творів (більшість з них втрачено у роки Другої світової війни) і велику суму грошей для обладнання у ньому художнього відділу.

Твори С. Васильківського отримали світову славу. Близько 500 його робіт зберігаються в музеях і приватних зібраннях. У 1954 р. у Харкові була організована виставка, присвячена століттю художника, його картини були привезені з музеїв різних країн світу.

На честь художника названо вулицю та провулок у Київському районі Харкова. На будівлі Харківського художнього музею на честь митця встановлено меморіальну дошку.

Помер Сергій Іванович Васильківський 8 жовтня 1917 р. у Харкові.

Васильківський Сергій (1854-1917) // Імена України, 100 митців. – Суми, 2020. – С. 58-59 : іл.

Васильківський Сергій Іванович (1854-1917) : укр. живописець // Провідники духовності в Україні : довід. – Київ, 2003. – С. 623-625.

Васильківський Сергій Іванович // Мистецькі пленери 2004-2009. Шляхами Васильківського: погляд через століття : до 155-річчя від дня народж. майстра. – Харків, 2009. – С. 15-32 : іл.

Васильковский Сергей Иванович // Карнацевич В.Л. 100 знаменитых харьковчан / В.Л. Карнацевич. – Харьков, 2005. – С.73-76.

Деревянко А.Ю. Проблема фальсифікації творів С.І. Васильківського / А.Ю. Деревянко // *Культура та інформаційне суспільство XXI століття : матеріали всеукр. наук.-теорет. конф. молодих учених 18-19 квіт. 2019 р. – Харків, 2019. – С. 21-23.*

Мархайчук Н. Васильківський Сергій Іванович / Н. Мархайчук // *Харківщина : енциклопед. словн. – Харків, 2014. – С. 59 : фот.*

Мистецькі пленери 2004-2009. Шляхами Васильківського: погляд через століття до 155-річчя від дня народж. майстра : [альбом-каталог] / Харків. худож. музей, Київ. музей рос. мистецтва, Нац. спілка художників України. – Харків : ХДАДМ, 2009. – 125 с. : іл.

Огієвська І.В. Васильківський Сергій Іванович / І.В. Огієвська // *Енциклопедія Сучасної України. – Київ, 2005. – Т. 4. – С. 138.*

Орнаменти Сергія Васильківського // Мизгіна В.В. «Я поведу тебя в музей» / В.В. Мизгіна. – Харків, 2008. – С. 53-54.

С.І. Васильківський : каталог виставки / Харків. худож. музей. – Харків : Ред.-вид. від. облполіграфвидаву, 1991. – 39 с. : іл.

Сергій Васильківський (1854–1917) // *Харківська пейзажна школа. Остання чверть XIX – початок XX століття=The Kharkiv School of Landscape Painting. Late 19th — Early 20th Centuries. – Київ, 2009. – С.17-26, 56-131 : іл.*

Ткачова Л.І. Васильківський Сергій Іванович / Л.І. Ткачова // *Енциклопедія історії України. – Київ, 2003. –Т. 1. – С. 446.*

Три долі харківських митців : [про художників С. Васильківського, З. Серебрякову, Г. Семирадського] // Кушнар'єв Є.П. 100 кроків Харківською землею / Є.П. Кушнар'єв. – Харків, 2004. – С. 339-344.

Агарова Ю. Найденную в Германии картину можно увидеть до конца января : [в Харькове худож. музее проходит выставка одной картины – этюд с домом С. Васильковського] / Ю. Агарова // *Харьков. репортер. – 2019. – 11 янв. – С. 6: фот.*

Васильківський Сергій Іванович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Васильківський_Сергій_Іванович. – Назва з екрана.

Денисенко О. Корифей українського пейзажу / О. Денисенко // *Слобода. – 2000. – 18 січ. – С. 5.*

Зинченко А. «Самым выдающимся харьковским художником является Сергей Иванович Васильковский»: именно так охарактеризовал знаменитого живописца не менее знаменитый историк Харькова Д.И. Багалей / А. Зинченко // *Событие. – 2001. – № 30 – С. 10.*

История потери и возвращения : [в Харьков. худож. музее представлена выставка «Произведение С.И. Васильковского – вновь в Харькове: история потери и возвращения», на которой будет экспонироваться картина «Дом С.И. Васильковского». Картина была вывезена в Германию во время Второй мировой войны, после 20 лет поисков она вернулась в Украину] // Харьков. известия. – 2019. – 3 янв. – С. 2.

К юбилею мастера : [в Харьков. худож. музее открылась выставка картин укр. живописца конца XIX - нач. XX в. «Сергей Васильковский: барбизонец с украинской душой»] // Харьков. известия. – 2009. – 3 дек. – С. 9.

Кацай В. Млини в українському образотворчому мистецтві : зі збірки Харків. худож. музею : [серед авт. – С.Васильківський] / В. Кацай // Укр. млинолог. журн. – 2019. – № 2. – С. 279-289 : фот.

Ковальчук М. Шляхами Васильківського / М. Ковальчук // Харьков. известия. – 2010. – 25 февр. – С. 6.

Лебедь М. В музей вернули картину, украденную в годы войны : [Харьков. худож. музей презентует выст. «Творение С.И. Васильковского - вновь в Харькове: история потери и возвращения»] / М. Лебедь // Вечер. Харьков. – 2018. – 22 дек. – С. 12 : фот.

Левандовская А. Художник С.И. Васильковский – певец природы Харьковщины / А. Левандовская // Панорама. – 1997. – 19 квіт. – С. 10.

Левандовська О. Життя віддане Слобідському краю / О. Левандовська // Слобід. край. – 1997. – 6 трав.

Махортова О. Життєствердна поезія живопису / О. Махортова // Обрії Ізюмщини. – 2003. – 18 жовт.

Мельник В. Шляхами Васильківського / В. Мельник // Слобід. край. – 2004. – 7 жовт.

Меркулова Т. Видатний художник Сергій Васильківський писав серцем... / Т. Меркулова // Вісті Зміївщини. – 2009. – 6 листоп.

Минко А. Бюджет участия : уник. росписи в доме на Мироносицкой спасут : [росписи Н. Самокиша и С. Васильковского] / А. Минко // Харьков. репортер. – 2019. – 1 февр. – С. 9 : фот.

Мироненко В. Наш земляк – художник Васильківський / В. Мироненко // Обрії Ізюмщини. – 2004. – 23 жовт.

Мироненко В. Спадщина великого художника нетлінна / В. Мироненко // Обрії Ізюмщини. – 2019. – 10 жовт. – С. 8 : фот.

Мироненко В. Художник С.І. Васильківський / В. Мироненко // Обрії Ізюмщини. – 1997. – 22 жовт.

Можейко И. Дом художника : к 105-летию со дня рожд. С. Васильковского / И. Можейко // Харьков. известия. – 2009. – 20 окт. – С. 8.

Паровай Ю. Сонячний художник Сергій Васильківський : до 150-річчя від дня народж. / Ю. Паровай // Рад. патріот. – 2004. – 11 груд.

Рибальченко Р. Мій сонячний Васильківський / Р. Рибальченко // Вісті Дергачівщини. – 2000. – 26 лип., 2, 9 серп.

Сергій Васильківський // Бібліотека українського мистецтва. – Текст. та фотодан. – URL: <https://uartlib.org/ukrayinski-hudozhniki/sergiy-vasilkivskiy/>. – Назва з екрана.

Сергій Васильківський біографія // Dovidka.biz.ua. – Текст. та фотодан. – URL: <https://dovidka.biz.ua/sergiy-vasilkivskiy-biografiya/>. – Назва з екрана.

Спасская Н. Грустний художник, любивший сонце / Н. Спасская // Время. – 2009. – 8 окт.

1854 – народився Сергій Васильківський, живописець // Український інститут національної пам'яті. – Текст. та фотодан. – URL: <https://uinp.gov.ua/istorychnyy-kalendar/zhovten/19/1854-narodyvsya-sergiy-vasylkivskyy-zhyvopysec/>. – Назва з екрана.

Ханко В. Унікальне видання про козацькі старожитності : (до 120-річчя виходу альбому «Из украинской старины»): [альбом містить 21 таблицю, створених С. Васильківським і М. Самокишем] / В. Ханко // Образотворче мистецтво. – 2020. – № 3-4. – С. 148-153 : фот.

Шевченко І. Уславленого земляка пам'ятають / І. Шевченко // Изюминка. – 2003. – 16 окт. (№ 20). – С. 4.

Яницький Б. З української давнини : [до 150-річчя з дня народж. художника] / Б. Яницький // Слобід. край. – 2004. – 16 жовт.

7 листопада

70 років від дня народження

Світлани Бурханівни

Саїдової

«Гарний тренер – це не той, хто все знає, це той, хто може змусити все зробити. Тренери – як лікарі й учителі».

С. Саїдова

Саїдова Світлана Бурханівна, заслужена тренерка України, головна тренерка збірної України з синхронного плавання. Народилася 7 листопада 1954 р. у м. Запоріжжя у сім'ї робітників. У 1975 р. закінчила з відзнакою Таджицький

інститут фізичної культури та спорту, який дав ґрунтовну освіту та відкрив двері у світ спортивної майстерності. Ще навчаючись в інституті, одночасно працювала тренером із художньої гімнастики.

В студентські роки проявилися й організаторські здібності Світлани: громадська діяльність депутата Душанбінської міської ради та члена бюро центрального комітету комсомолу була прекрасною школою, що виховувала лідерські якості. Після закінчення навчання працювала хореографом у збірній команді Таджикистану з акробатики.

У 1978 р. майстер спорту і тренер з художньої гімнастики Світлана Саїдова переїздить із Душанбе до Харкова. Деякий час вона працювала в інституті культури на кафедрі фізичного виховання. Потім влаштувалася тренеркою із художньої гімнастики до спорткомплексу заводу «Кондиціонер». Добросовісне виконання обов'язків, натхненна праця, глибокі знання і досвід стали в нагоді для освоєння нового виду спорту.

Віталій Микитович Зуб – голова обласного комітету з фізичної культури – ввів до списку спортивних занять синхронне плавання, запропонувавши Світлані Бурханівні стати першою тренеркою. Вона погодилася, хоча їй було нелегко. Ось, як вона сама розповідає: «Я, звісно, дуже не хотіла, цілий тиждень плакала. Але в мене не було виходу – треба було працювати. І це з огляду на те, що я навіть плавати не вміла – можете собі уявити, що це було... стати першим тренером із виду спорту, який на той момент іще навіть не був олімпійським, – синхронного плавання. Навчалася заново – їздила до Москви, Києва, дивилася як проходять тренування. Потім наважилася, подумала: «Це так легко. Я швидко при звичаюсь», але виявилось, що це дуже важкий вид спорту. Довелося довго йти до перших успіхів».

Під керівництвом Світлани Бурханівни збірна команда Харківської області та збірна команда України досягли значних вершин. Збірна команда України з синхронного плавання найсильніша у світі з командної акробатики за програмою «хайлайт». Вона зібрала велику колекцію нагород на чемпіонатах світу та Європи, увійшла до числа лідерів європейського та світового синхронного плавання, входить до п'ятірки найсильніших команд світу.

У 2013 р. підопічні С. Саїдової уперше зійшли на п'єдестал пошани чемпіонату світу в Барселоні, у серпні 2014 р. привезли з чемпіонату Європи з водних видів спорту у Берліні два «золота» і «срібло».

На Олімпійських іграх-2020 у Токіо збірна України з синхронного плавання завоювала дві бронзові медалі. Для збірної України це перші нагороди на Олімпіадах за всю історію Незалежності.

Коли почалася повномасштабна війна, Світлана Саїдова розповідала, що, вона не хотіла виїжджати з Харкова, оскільки тут залишався її чоловік. Тренерка вивезла збірну України з синхронного плавання на західну Україну, а сама координувала їхні тренування з Харкова. Однак виїхати з України довелося — на цьому наполягла Міжнародна федерація плавання.

15 серпня 2022 р. збірна України з синхронного плавання на чемпіонаті Європи з водних видів спорту в Римі отримала вісім золотих медалей та посіла перше загальнокомандне місце, це був для неї найуспішніший чемпіонат Європи за всю історію виступів. Світлані Бурханівні подарували квартиру в столиці. Цей подарунок – вдячність за внесок у перемогу українських синхроністок на чемпіонаті Європи.

Срібним став для української команди виступ в акробатичній групі на змаганнях з артистичного плавання на III Європейських іграх-2023. Ця нагорода стала першою для України у цьому виді спорту на головному мультиспортивному форумі континенту-2023.

З 1993 р. С. Саїдова очолює відділення з синхронного плавання, відкрите у Харківському державному вищому училищі фізичної культури № 1. За роки існування відділення було підготовлено 82 майстра спорту, 27 майстрів спорту міжнародного класу, 10 заслужених майстрів спорту. У відділенні працюють 6 заслужених тренерів України.

Як тренер, Світлана Бурханівна підготувала 12 заслужених майстрів спорту, близько 40 призерів міжнародних змагань і більше сотні майстрів спорту. Деякі вихованки працюють за кордоном: Наталія Чернецька стала головним тренером у Греції, Марина Холод — тренером національної збірної Австралії, Катерина Шуліка — тренером у Швеції, Лера Чечіль — у Швейцарії.

Світлані Бурханівні Саїдовій присвоєно звання: «Заслужений тренер України» (1993), «Почесний працівник фізичної культури та спорту» (2008), «Заслужений працівник фізичної культури та спорту» (2012), «Почесний громадянин Харківської області» (2015).

Вона нагороджена орденом Княгині Ольги 3-го та 2-го ст. (2016 та 2020 рр. відповідно), почесним знаком голови Харківської обласної державної адміністрації «Слобожанська Слава» (2003), знаком «Залізнична Слава» 2-го та 3-го ст. (2004), Подякою Президента України (2009), Почесною грамотою Кабінету Міністрів України (2009).

Бесіди, інтерв'ю з С.Б. Саїдовою

«**Басейн** має бути в кожній школі!» / записала Н. Тисячна // День. – 2012. – 15 листоп. – Текст. та фотодані. – URL: <https://day.kyiv.ua/article/cuspilstvo/svitlana-sayidova-baseyn-maye-buty-v-kozhniy-shkolNi/>. – Назва з екрана.

«**Водний балет**» по-харківські / записав І. Тесло // Слобід. край. – 2011. – 22 лют. – С. 11.

Из-за перелета дівочки чуть не уснули в басейне / записала М. Солодовник // КП в Украине. – 2019. – 1-8 авг. – С. 29 : фот.

«**Перемагаємо** всупереч обставинам. Для наших дівчат чим важче – тим краще виступають» / записала О. Садовник // Високий замок. – 2015. – 7 квіт. –

Текст. дані. – URL: <https://wz.lviv.ua/sport/130947-svitlana-sayidova-peremahaitemo-vsuperech-obstavynam-dlia-nashykh-divchat-chym-vazhche-tym-krashche-vystupaiut>. – Назва з екрана.

«Подумала, що ніхто не виживе»: тренер призерів Олімпіади вирвалася з Харкова і її починає нудити за слова «російський» / записала О. Павлова // Обозреватель. – 2022. – 3 трав. – Текст. і фотодані. – URL: <https://news.obozrevatel.com/ukr/sport/sport/podumala-scho-nihtonevizhive-trener-prizeriv-olimpiadi-virvalasya-z-harkova-i-ii-pochinae-nuditi-za-slova-rosijskij.htm>. – Назва з екрана.

«Пусть все видят: Украина – лучшая в мире» / записала И. Стрельник // Вечер. Харьков. – 2018. – 27 дек. – С. 6, 7 : фот.

«Синхронное плавание – это армия» / записал М. Иванов // Харьков. неделя. – 2019. – Янв. (№ 2). – С. 15 : фот.

Спочатку «Снігова королева». Потім – Афіни / записав І. Тесло // Слобід. край. – 2004. – 6 січ.

«Тренер должен представлять свою команду достойно» / записал В. Андриевский // Событие. – 2003. – 6-12 марта (№ 10). – С. 21.

Успіх нашої збірної у Токіо – це успіх чотирьох поколінь / записав В. Ткачук // Укрінформ. – 2021. – 7 жовт. – Текст. та фотодані. – URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-sports/3328979-svitlana-saidova-golovnij-trener-zbirnoi-ukraini-z-sinhronnogo-plavanna.html>. – Назва з екрана.

Харьковчанки на европейской вершине : [о турнире по синхрон. плаванию беседа с гл. тренером команды Харьков. обл.] // Объектив-Но. - 2007. – 5 июля (№ 26).

Про С.Б. Саїдову

Саїдова Світлана Бурханівна // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Саїдова_Світлана_Бурханівна. – Назва з екрана.

Кадомская Е. Светлана Саидова : «Я за спортсмена жизнь отдам» : [Муницип. премию за развитие физ. культуры и спорта в Харькове вручили заслуж. тренеру по синхрон. плаванию С. Саидовой] / Е. Кадомская // Вечер. Харьков. – 2014. – 6 нояб. – С. 6.

Лебедь М. Харьковским синхронисткам нет равных : [победа на чемпионате Украины по синхрон. плаванию подопечных гл. тренера нац. сборной С. Саидовой] / М. Лебедь // Вечер. Харьков. – 2020. – 22 дек. – С. 6 : фот.

Саїдова С. «Ми сильні, нас не зламати!» / С. Саїдова // НОК. – 2023. – 23 черв. – Текст. та фотодані. – URL: <https://noc-ukr.org/news/23768/>. – Назва з екрана.

Саїдова С. «Сподіваюся, центр олімпійської підготовки побудує нам окремих басейн» / С. Саїдова. – Текст. дані. – URL: <https://ua.tribuna.com/uk/aquatics/1000000013931-svetlana-saidova-nadeyus-czentr-olimpijskoj-podgotovki-p/>. – Назва з екрана.

Тренерці харківських синхроністок подарували квартиру // KHARKIV Today. – 2022. – 16 серп. – Текст. та фотодані. – URL: <https://2day.kh.ua/ua/kharkow/trenertsy-kharkivskykh-synkhronistok-podaruvaly-kvartynu>. – Назва з екрана.

Чигрин В. Лучшие в мире – харьковчанки : [лидер команды Е. Яхно и гл. тренер сборной Украины по синхрон. плаванию С. Саидова] / В. Чигрин // Трибуна трудящих. – 2019. – 18 січ. – С. 2 : фот.

1924 рік

**100 років від дня народження
Юрія Олексійовича
Правдюка**

Правдюк Юрій Олексійович, український інженер, митець, засновник мистецтва музичного світложивопису. Народився у 1924 р. Навчався у Харківському інженерно-будівельному інституті. Працював інженером у Харківському управлінні високовольтних ліній.

Все життя цікавився музикою та живописом. У віці 40 років Юрій Олексійович прийшов до ідеї поєднання цих двох видів мистецтва. І саме освіта інженера дозволила створити не тільки теорію динамічного синтезу музики і світложивопису, а й інструмент, що дозволяє втілювати задуми щодо поєднання кольору з музикою.

Винайдений ним «динамічний музичний світложивопис» був продуманою, чіткою і суворою художньою мовою. Світло, як «малюючий матеріал», він почав використовувати вже в перших своїх експериментах. Насамперед Юрій Олексійович став пробувати кольорове світло, щоб досягти відповідності музики і зорового сприйняття, тобто створення «музики кольору», що так вразило його уяву. Фарбуючи світловий потік за допомогою кольорового скла або фільтрів, він спостерігав, як під звуки Шопена все в його кімнаті зафарбовується синім кольором. Проте синій або блакитний стіл, стіни і полиці не відповідали його уявленню про Шопена. Так виникла друга теза художньої системи Правдюка: форма кольорових зображень важлива, кольору без форми не існує взагалі (якщо навіть просто залити білий екран червоним світлом отримаємо

червоний прямокутник відповідно до конфігурації екрана, або якщо ввімкнути синій прожектор, то отримаємо промінь або конус синього кольору). Форма кольорового об'єкта діє на глядача емоційно, формуючи те чи інше відчуття, допомагаючи або заважаючи вибудувати відповідність між зображенням і враженням від музики. Правдюк почав включати форму у свою систему образотворчої мови: створювати кольороформу. Трафарети для проєктованих форм малювалися на папері. Це була саме робота художника, що малює музику. Наступним кроком до створення власного «малювання музики» стало нерозривне об'єднання форми та її руху – «форморух». Щоб створити максимально точне поєднання живописного зображення з музикою, було недостатньо кольору, форми, фактури. Потрібно було передавати «музичний рух», тобто відображати зміни звучання, відповідати темпу музики, мелодійному малюнку. Розв'язання таких задач вимагало створити кольороформи, які мали можливість реального, а не додуманого глядачем руху. Збіг характеристик руху (зміни) кольороформи з рухом (змінюю) в музиці давали змогу Правдюку досягти більш якісного об'єднання конкретного музичного звучання і світлопроекційного зображення.

Так була розвинута ідея світлової проєкції зображень, які за формою і кольором відповідали музичним темам. Не звукам, не тональностям, а візуальному враженню від музики, враженню, що могло бути індивідуальним. Художник світложивопису пропонує своє бачення і прочитання конкретного музичного твору. Саме поданого твору, а не «музики Шопена» в цілому. Інколи навіть особливості виконання того самого твору різними музикантами або диригентами змушували створювати новий форморух або змінювати світложивописну композицію.

Кілька років пішло на експерименти: Юрій Правдюк хотів не просто механічно передати музику кольором, а мати можливість імпровізації.

Перші «живописні композиції», як називав їх сам Правдюк, створювалися вдома. Починаючи з 1966 р. він став показувати концерти музичного світложивопису у своєму будинку. Юрій Олексійович мав своєрідний характер: він не був людиною товариською, але притягував до себе людей, причому людей неординарних, інтелектуалів, художників, музикантів. На його домашніх концертах побувало близько 400 харків'ян. Саме вони і знайшли для Правдюка можливість проводити публічні виступи в приміщенні Палацу студентів Харківського політехнічного інституту. Так було створену першу концертну залу світложивопису. Вона була доволі маленькою: просто кімната з екраном і проєкційною установкою для світложивопису, але концерти проходили регулярно та з успіхом.

Невдовзі композитор, диригент Театру опери та балету В. Нахабін, запропонував Юрію Олексійовичу обладнати під концертну залу приміщення атракціону «колесо сміху» в харківському парку культури і відпочинку ім. М. Горького. Так у вересні 1969 р. було відкрито першу в Радянському Союзі залу музичного світложивопису. Тоді про Юрія Правдюка писали майже усі українські газети і журнали. Вивіска над павільйоном містила напис: «Зала кольоромузики».

Для всіх бажаючих вона працювала у літню пору, а для туристів, які приїжджали до Харкова в «не сезон», спеціально проводили концерти – зала світломузики була харківською «фішкою», відомою не тільки в країні, але і за кордоном. Маєстро сідав за великий дивного вигляду пульт – і у темряві разом з музикою починалось незвичайне видовище: на екрані грали усіма кольорами чудернацькі квіти, які перетворювались то на храми, то на дерева, то на грозові хмари. І музика набувала іншого, глибшого змісту, і не тільки парк з його гамором та веселощами, а й все повсякденне життя опинялось десь далеко, і приходило розуміння, що ця мить – це і є справжнє високе мистецтво.

У 1979 р. за ініціативи Юрія Правдюка в обласному Палаці піонерів відкрилася студія світложивопису для дітей.

У парку ім. М. Горького з успіхом працювала нова зала, а в Палаці студентів ХПІ замість концертної зали було утворено навчальну студію. Юрій Олексійович складав композицію на латернах, яку повинні були виконувати студенти. Світложивописних робіт на латернах було небагато, від виконавців просто вимагали виконувати те саме на різних концертних майданчиках. Якийсь час ця творча група гастролювала по Харківській області. Деякі учні стали помічниками на концертах у залі. У різні часи в концертній залі працювали Л. Конєва, І. Пріщенко, М. Соляник, О. Черненко, Ю. Русаков, Г. Кисельова, Н. Кожушко, О. Губаренко. Проте автором світложивописних композицій завжди був Ю. Правдюк. У 1989 р. урочисто відсвяткували 20-річчя відкриття зали світломузики, а через три роки її закрили.

У 1994 р. в американському журналі «Leonardo» було опубліковано статтю Ю. Правдюка про основи мистецтва світложивопису. За океаном його ідеями зацікавилися. Він був удостоєний звання доктора Нью-Йоркської академії наук. У 1999 р. Юрій Олексійович поїхав до США, де виконав свої твори у Музеї мистецтва Зіммерлі. Світложивописна установка, записи семи світложивописних композицій, які виконувалися на його оригінальній апаратурі і відеофільм про нього та його роботу, створений за його ж сценарієм, включені в постійну колекцію музею. У 2001 р. Американський біографічний інститут вніс статтю про нього в довідник «Хто є хто в світі».

Повернувся до Харкова Ю. Правдюк уже зовсім хворим й фактично не працював. Помер Юрій Олексійович Правдюк у 2002 р. у Харкові.

Войнич Л. Наполним зримой музыкой сердца : [к 20-летию студии светоживописи Дворца студентов ХПИ] / Л. Войнич // Крас. знамя. – 1987. – 28 янв. : фот.

Долганова И. Искусство светоживописи / И. Долганова // Объектив-Но. – 2002. – 20 июня. – С. 9.

Казак В. Энтузиаст цветомузыки / В. Казак // Крас. знамя. – 1966. – 19 июня : фот.

Крюковская Н.В. Светоживопись : [о студии светоживописи Ю.Правдюка] / Н.В. Крюковская // Дворец студентов НТУ «ХПИ». – Текст. и фотодан. – URL: <http://ds-khpi.org.ua/kollektiv/293-svetozhivopis/istoki/82-svetozhivopis>. – Загл. с экрана.

Мажейка Е. Светящаяся музыка / Е. Мажейка // Гор. газ. – 1997. – 20 нояб. : фот.

Можейко І. Як харків'янин винайшов новий вид мистецтва / І. Можейко // Слобід. край. – 2019. – 28 верес. – Текст. та фотодані. – URL: <https://www.slk.kh.ua/news/khronograf/yak-xarkivyanin-vinajshov-novij-vid-mistectva.html>. – Назва з екрана.

Москвина И. Музыкальная светоживопись: дорога к признанию / И. Москвина // Mediaport.ua. – 2003. – 13 берез. – Текст. данные. – URL: https://www.mediaport.ua/news/culture/4188/muzyikalnaya_svetojivopis_doroga_k_pri_znaniyu. – Загл. с экрана.

Музыка : [у т.ч. і про музичний світложивопис Ю.О.Правдюка] // Рідний край : навч. посіб. з народознавства / за заг. ред. І.Ф. Прокопенка. – 2-ге вид., випр. і доп. – Харків, 1999. – С. 313-314.

Орлов В. Музыка оживает у барвах / В. Орлов // Вечір. Харків. – 1969. – 3 січ.

Правдюк Ю. Искусство музыкальной светоживописи / Ю. Правдюк // Youtube. – Электрон. видеодан. (1файл, 1:31:05. Дата записи 1998 г.). – URL: <https://www.youtube.com/watch?v=yUW4pZejeY>. – Загл. с экрана.

Правдюк Юрій Олексійович // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дані. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Правдюк_Юрій_Олексійович. – Назва з екрана.

Румянцева И. Чудо музыки и света / И. Румянцева // Крас. знамя. – 1987. – 10 нояб.

Свечкаръов В. «Я бачив... музыку» / В. Свечкаръов // Ленін. зміна. – 1969. – 4 жовт.

Тихонова І. Коан / І. Тихонова // Вечір. Харків. – 1989. – 5 серп.

Хохлачев В. Гармония звука и цвета : [о новой концерт. прогр. Ю.А.Правдюка] / В.Хохлачев // Крас. знамя. – 1975. – 18 мая.

Часнко Т. Це незвичайне мистецтво : [можливості кольоромузики] / Т. Часнко // Ленін. зміна. – 1980. – 2 лют.

Шумакова Н. Знову про кольорову музику / Н. Шумакова // Вечір. Харків. – 1969. – 11 жовт.

1924 рік

**100 років з часу утворення
Новобаварського району
м. Харкова**

Новобаварський (до 2016 р. Жовтневий) район – один із дев'яти районів Харкова. Утворений у 1924 р. як адміністративно-територіальна частина міста.

Район розташований у південно-західній частині міста та займає територію 34,7 кв. км. Межує з Холодногірським та Основ'янським районами. Теперішній Новобаварський район увібрав у себе старі історичні слободи, селища і території: Залопанську слободу, Гончарівку, Москалівку, Холодну Гору, Нову Баварію, Новоселівку, Липовий Гай, Карачівку, Лідне, Хвилинку.

Новобаварський район вважається найстарішим районом міста. Його історія, як складова частина історії Харкова, сягає далекого минулого і бере свій початок з часів давньоруського міста Донець. Саме тут, де з'єднуються дві річки — Лопань та Уди, археологи знайшли рештки заселення кам'яного віку. Селилися тут люди і в бронзовий вік, і в скіфську епоху. Залишки городищ скіфського періоду знайдені поблизу залізничної станції Нова Баварія. Найбільш відомим серед археологів є велике селище з попільниками V–IV ст. до нашої ери поблизу станції Липовий Гай. Найцінніша пам'ятка XII ст. – Донецьке городище – найбільше з 40 городищ, знайдених в Харківській області. Воно знаходиться між Пилипівкою і Карачівкою і віднесено до археологічних пам'ятників республіканського значення. Мікрорайони Лідне і Григорівка з'явилися задовго до будівництва міста-фортеці Харків.

Нове заселення території майбутнього Новобаварського району почалося з часу заснування Харкова. Місто-фортеця отримало право на проведення щорічних ярмарок та тижневих торгів. Незабаром Харків став торговельно-ремісницьким центром Слобідської України. Під захист фортеці переселялися ремісники та селяни. На вільних землях поблизу фортеці з'явилися слободи, левади, пустоші: Залопанська слобода, Москалівка, Холодна Гора, Нова Баварія, Новоселівка та Гончарівка. Дороги, які йшли до вез, стали основою майбутніх вулиць. Так з'явилась і головна вулиця району – Полтавська (нині Полтавський Шлях). Генерал-губернатор С.О. Кокошкін, який проживав на цій вулиці, кардинально змінив зовнішній вигляд і благоустроїв головну магістраль району. Саме він понизив спуск з Холодної Гори протягом версти, замостив і шосірував цю дорогу, по якій раніше важко було проїхати через озеро і болота, які пересікали її. Це сприяло масовому заселенню Холодної Гори.

Багатий купець Карпов вважається засновником Москалівки. Завдяки його бурхливій діяльності ці землі заселили заможні купці, підприємці, наукова та творча інтелігенція. Не випадково одна із перших трамвайних ліній пролягла із центра міста на Москалівку. Тут, як і в центрі міста, бурлило життя, швидкими темпами розвивалося виробництво. Закладено основи великих промислових заводів-гігантів: ім. Т.Г. Шевченка та «Світло Шахтаря». Джерело в парку Карпова давало воду першому харківському водопроводу. Натхненна праця, ініціативи, дух патріотизму зробили Москалівку елітним мікрорайоном Слобожанщини.

В XIX ст. активно почала розвиватись промисловість району: свічний, салотопний, вовномийний, цегляний, винокурний заводи. Найстарішими з нині діючих є заводи: канатний, «Червоний Жовтень» (нині завод «Плінфа»), фабрика первинної обробки вовни, пивний завод «Нова Баварія», який, до речі, і дав своє ім'я району. Відомо, що коли в 1872 р. під Харковом німці збудували пивний завод, вони спочатку на честь малої батьківщини почали називати поселення навколо підприємства Новою Баварією, а пізніше люди перенесли назву на залізничну станцію, що розташована поруч, і весь район.

Основний розвиток промислових підприємств почався в період індустріалізації 1920–1930-х рр. Починаючи з 1926 р. в районі розвернулася реконструкція існуючих підприємств, проектування і будівництво нових. У 1930 р. вступили до ладу Харківський коксохімічний завод та УкрНДХіммаш, в 1931 – Хутрова фабрика, а також частково введений в експлуатацію завод підвісних доріг, який виробляв візки, кузови та підвіски до цих доріг. В тридцяті роки розпочали свою діяльність жиркомбінат, міськмолзавод, хлібзавод, фабрика «Динамо», стрічковкацька фабрика, шкіряногалантерейна фабрика, завод «Комсомолец», шлакоцементний завод, цегляний завод, завод МІТОС, метизний завод.

За часи окупації під час Другої світової війни у 1941–1943 рр. більшість заводів, фабрик, шкіл, лікарень, житлових будинків були зруйновані. Їх відбудова почалась відразу після звільнення Харкова. У 1944 р. було створено державне підприємство Міністерства оборони України «Харківський автомобільний ремонтний завод» для промислового ремонту гусеничної техніки, тракторів і двигунів внутрішнього згорання. У цьому ж році був організований обласний госпіталь інвалідів Другої світової війни. Нині у госпіталі є відділення терапії, хірургії, ортопедії і травматології.

З 1945 по 1953 рр. в районі практично був цілком відновлений довоєнний промисловий потенціал. У той час у районі створено ряд нових промислових підприємств у т. ч. ХЗТСПШ; завод «Радіодеталь»; завод «Елеватормельмаш»; експериментальний завод РМЗ.

У 1950–1960 рр. намітилось зростання добробуту мешканців району. Нова Баварія в цей час залишалась без транспортних артерій, які б зв'язували її з центром міста. Тому постало питання про проектування і будівництво мостів через річку Уди в районі фабрики первинної обробки вовни і коксохімічного заводу, а також шляхопроводу через залізничний переїзд біля станції Нова Баварія. Цю задачу було вирішено, і настала черга будівництва тролейбусної лінії до Баварії. Весь цей

найскладніший комплекс робіт був завершений на початку 1960-х рр. В ці роки активно велася забудова житлового масиву по проспекту Ілліча (нині Новобаварський проспект). Почалася забудова житлових кварталів заводу ім. Т.Г. Шевченка по проспекту Постишева (нині Любові Малої). Зусиллями підприємств району був створений Жовтневий гідропарк на річці Уди.

Найстарішим навчальним закладом району вважається заснована у 1870 р. школа підготовки техніків для залізничного транспорту, яку у 1875 р. було перетворено на Харківське технічне залізничне училище. Нині це Харківський політехнічний фаховий коледж (ХПФК).

У 1963 р. була відкрита перша спеціалізована фізико-математична школа. В 1990 р. їй був наданий статус фізико-математичного ліцею № 27, одного з перших у Харкові і в Україні.

У 1986 р. на базі Київського науково-дослідного інституту кардіології був створений Харківський науково-дослідний інститут терапії за участю відомого лікаря, академіка Малої Любові Трохимівни. Вона вперше в Україні розробила систему поетапного лікування хворих на гострий інфаркт міокарда. У квітні 2004 р. інституту присвоєно її ім'я.

Епітет «перший» добре пасує Новобаварському району. В 1908 р. на Москалівці була відкрита перша в Харкові офтальмологічна лікарня професора Харківського університету Л.Л. Гіршмана. На вулиці Конторській, 41 25 квітня 1910 року була урочисто відкрита І.М. Оболенським перша станція «Швидкої медичної допомоги». Христина Алчевська відкрила першу народну читальню на Москалівці, яка стала прообразом масових бібліотек. В 1906 р. підприємець Г. Грікке збудував перший стаціонарний цирк-театр, який окрім традиційної арени мав сцену і в разі необхідності міг використовуватися як театр з невеликою трансформацією місць для публіки. На сцені цирку-театру Грікке виступала перша професійна українська трупа під керівництвом Кропивницького, до складу якої входила перша народна артистка України — Марія Заньковецька. Це також район, де з'явився 1-ий ломбард, 1-ий фотосалон (Досекіна), а Федецький тут зняв перший в Російській імперії фільм.

З Новобаварським районом пов'язані імена відомих вчених, гордість світової науки. Видатний мікробіолог, нобелівський лауреат І.І. Мечников жив на вулиці Різдявній. Значний внесок до науки зробив професор Харківського університету академік А.М. Нікольський. Ним були написані більш ніж 120 робіт із зоології, він описав 70 нових видів і 16 підвидів хребетних тварин. Роботи фольклориста, етнографа, літературознавця М.Ф. Сумцова користуються великим попитом в наш час. Заслугою вченого є видавництво праці Д.І. Багалія та Д.П. Міллера «Історія міста Харкова».

Культурне життя району XIX–XX ст. представлене яскравими видатними особами. В.Г. Кричевський та С.І. Васильківський стояли біля витоків формування українського стилю в живопису і архітектурі. В.Г. Кричевський – творець сучасного герба України, багатогранність його таланту порівнюють з художниками епохи Ренесанс, а картини художника-пейзажиста

С.І. Васильківського не залишають байдужим жодне покоління глядачів. Три роки жила і працювала у Харкові на вулиці Конторській знаменита художниця З.Є. Серебрякова. З Григорівкою пов'язане ім'я видатної балерини Іди Рубінштейн, дочки одного з засновників пивзаводу «Нова Баварія». Непересічна особа, талановита актриса, відома своєю добродійницькою діяльністю. В її театрі в Парижі працювала видатні актори, режисери, художники, з нею були знайомі Сара Бернар, Морис Равель. В Харкові, на Москалівці, пройшли дитячі та юнацькі роки відомої співачки К.І. Шульженко. Вона більше 20 років свого життя прожила у будинку 45 по вул. Володимирській. Частина свого життя провів в Харкові Марк Наумович Бернес. Саме в нашому місті почався його творчий шлях у велике мистецтво.

Це далеко не повний перелік імен, які прославили Новобаварський район.

Нині Новобаварський район — один із найбільш індустріальних центрів Харкова, де функціонує понад 1000 середніх і малих підприємств, що здійснюють вагомий внесок у розвиток району, забезпечують роботою громадян району і міста. Тут добре розвинуті електротехнічна промисловість, важке і поліграфічне машинобудування, приладобудування, виробництво устаткування для різноманітних галузей народного господарства. Район також посідає провідні позиції у місті з виробництва продукції легкої і харчової промисловості. Кожне промислове підприємство має свою історію, у якій знайшли відбиток загальні тенденції, етапи, характеристики розвитку промисловості країни, міста, району.

Через район проходять важливі транспортні магістралі — залізничні і автомобільні, тут знаходяться чотири станції Південної залізниці.

Новобаварський район завжди був індустріальним та науковим потенціалом Харківської області та України. Такі підприємства як: Харківський державний приладобудівний завод ім. Т.Г. Шевченка; ТОВ «Харківський завод підйомно-транспортного устаткування»; АТБТ «Харківський канатний завод»; Науково дослідний і проектно-конструкторський інститут автоматизованої системи управління транспорту газу; Державне підприємство «Науково-дослідний технологічний інститут приладобудування»; Український науково-дослідний інститут олій та жирів співпрацюють з зарубіжними країнами.

В районі функціонує багато загальноосвітніх навчальних закладів, працюють дві школи мистецтв, музична школа, дві дитячо-юнацькі спортивні школи.

Бежанова В. История созидания : октябрьскому району — 85 / В. Бежанова // Голос депутата. — 2009. — Жовт. (№ 10).

Европейский город начинается с чистого района : [об и.о. пред. Октябр. р-на Т. Цибульник] // Харьков. Известия. — 2011. — 6 дек. — С. 11.

Корсунский В. Заковка : [из истории р-на] / В. Корсунский // Панорама. — 2002. — 5 квіт.

Новобаварский район : [значимые пром. предприятия р-на] // Предпринимательство и потребительский рынок Харькова. – Текст. дан. – URL: <https://ppr.kharkov.ua/ru/novobavarsky-district>. – Назва з екрана.

Новобаварский район в Харькове : [карта, организации и заведения р-н в Харькове] // Locator. – Текст. дан. – URL: <https://kh.locator.ua/ru/a/харьков/новобаварский-район/p157/>. – Назва з екрана.

Новобаварський район // Вікіпедія: вільна енциклопедія. – Текст. дан. – URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Новобаварський_район. – Назва з екрана.

[Октябрьский район] // Харькову 350. 500 влиятельных личностей. - Харьков, 2004. – С. 95.

Октябрьский район // Харьковщина = Kharkiv region. – Луганск, 2012. – С.

Октябрьский район : [общие сведения о р-не] // Слобода. – 2004. – 12 мая. – С. 7.

Цибульник Т. Любим Харьков, работаем для людей : [беседа с пред. райадмин. Т. Цибульник] // Харьков. известия в Октябр. р-не. – 2013. – № 6.

**Іменний список
до ювілейних та пам'ятних дат**

Аверін В.Г. 20	Вальшонок З.М. 21	Добржинець І.В. 30
Агафонов Є.А. 19	Васильківський С.І. 34	Довгаль О.М. 19
Айзенберг Я.Е. 26	Вегнер К.Ф. 38	Довженко О.П. 32
Александров Ю.В. 18	Величко В.В. 40	Доленко В.А. 24
Алексєєва С.А. 39	Величко Ю.П. 19	Досєкін В.С. 40
Алжнев Ю.Б. 31	Веракса М.О. 30	Доценко Л.Г. 18
Альперн Д.О. 38	Вербук Н.С. 26	Дроздова Т.О. 23
Амоненко В.М. 25	Верхацький М.П. 25	Дубінін А.Д. 28
Андрущенко Ф.К. 24	Веске Т.Я. 22	
Антонов О.А. 35	Веркін Б.І. 29	Ендеберя В.Т. 17
Антонович Д.С. 39	Вєтухов О.В. 40	Євтушенко Г.І. 37
Астахова К.В. 22	Вировець І.І. 33	Єрмілов В.Д. 22
Аулов О.І. 35	Воловик Л.Ф. 17	Єфименко П.П. 37
	Володось М.Л. 25	Єфремова І.О. 22
Баллін М.П. 32	Воронов В.Г. 21	
Барабашов М.П. 22	Вороновський Г.К. 27	Жадан С.В. 31
Баришников Р.В. 37		Жданов О.А. 31
Барсегян О.С. 17	Ганзбург Г.І. 33	Желтов О.С. 31
Батраков І.В. 19	Гірш О.К. 40	Живолуп М.А. 28
Бездітко А.П. 26	Гіршман Л.Л. 22	Житницький О.А. 39
Безхутрий М.М. 34	Голубєва З.С. 26	
Бергенгейм Е.Е. 18	Гомоненко М.В. 23	Загоруйко М.Н. 17
Бережний М.І. 41	Горбенко Д.Л. 37	Зайцев О.Б. 30
Битяк Ю.П. 24	Гордєєв Д.П. 36	Залюбовський І.І. 27
Білецький О.І. 36	Гордієнко К.О. 34	Замєсов В.Ф. 24
Білоус А.М. 19	Городецька І.О. 38	Засядько О.Д. 39
Блакитний В.М. 18	Грабовський П.А. 32	Зборовець В.С. 21
Богданов Ф.Ф. 17	Гризодубов С.В. 28	Зеленський В.Ф. 20
Бойчук О.В. 38	Грінченко О.М. 27	Золотарьов В.М. 30
Бокаріус М.М. 28	Грот М.Я. 26	
Бокаріус М.С. 22	Губаренко В.С. 26	Іваницький О.М. 40
Бондаренко Б.В. 32	Гуд Б.Є. 24	Іванов І.І. 31
Бондаренко М.Ф. 38	Гур'єв Б.П. 25	Івченко В.М. 37
Борзенко С.О. 27		Ігуменцев В.М. 29
Борисенко М.С. 39	Данилевський Г.П. 24	Ільченко О.Є. 26
Борисюк М.Д. 37	Даниленко О.В. 33	
Борищенко В.П. 19	Дедюлін О.В. 34	Калашник І.О. 33
Бромберг К.Лі. 34	Дерегус М.Г. 38	Калінін К.О. 39
Брусиловський Р.М. 33	Деркач В.С. 39	Карелін Б.В. 21
Бурлак М.Г. 23	Джерелянський П. 19	Кернес Г.А. 27
Буткевич Т.І. 20	Дітмар М.Ф. 28	Кирилін О.О. 27

- Кисіль М.О. 38
 Ключка М.О. 22
 Ковалевський Є.П. 20
 Ковалевський П.І. 40
 Коваленко О.Е. 28
 Коваленко О.В. 37
 Коваль І.А. 38
 Ковальов О.М. 25
 Ковач І.К. 36
 Коган-Ясний В.М. 27
 Козловська К.О. 29
 Колесник В.А. 28
 Колесніков О.О. 31
 Колосова Р.О. 26
 Коні А.Ф. 19
 Конюшенко П.О. 34
 Корж І.І. 20
 Корж М.О. 26
 Корж О.О. 23
 Корнейчик І.І. 37
 Корф М.О. 28
 Костенко Ю.Т. 33
 Костромітін Ф.І. 36
 Крайнів В.В. 23
 Крамаренко М.Л. 21
 Красиков М.М. 33
 Красовський Л.О. 30
 Крячко Д.О. 35
 Кульчицький М.В. 30
 Кучугура-Кучеренко І.Й. 28

 Лавренко ОМ. 28
 Лаптії А.Т. 34
 Лінецький О.В. 41
 Лопатін В.В. 22
 Луцьов А.Ф. 18
 Луцьов С.О. 36
 Лупальцов В.І. 32
 Любченко А.П. 22

 Макарчук Ю.А. 31
 Мала Л.Т. 18

 Маслов І.С. 34
 Маслова Н.І. 29
 Мацевитий Ю.М. 20
 Мацегора Г.П. 32
 Мелетій (М.Л.Леонтович) 36
 Меллер В.Г. 24
 Метлинський А.Л. 39
 Меттер І.М. 34
 Мещанінов О.І. 30
 Мироненко І.А. 38
 Мисниченко В.П. 23
 Мицай Н.І. 21
 Мінаков С.О. 31
 Мірошніченко А.М. 20
 Міхновський М.І. 24
 Морозов О.О. 35
 Москаленко А.І. 36

 Наседкін А.Л. 23
 Науменко В.П. 29
 Новіков В.Г. 17
 Нога МП. 30
 Носков Б.О. 29

 Остащенко С.М. 33

 Падалка І.І. 35
 Палатник Л.С. 24
 Парамонов А.Ф. 32
 Партал С.Ю. 34
 Перерва А.А. 23
 Перемот І.Я. 29
 Петросов В.А. 36
 Петя В.М. 19
 Писаревський С. 19
 Плохинський М.М. 40
 Погорелов О.В. 21
 Покровський В.М. 40
 Польський І.С. 30
 Полякова І.М. 32
 Пономаренко Д.Д. 35
 Потаніна І.С. 30

 Правдюк Ю.О. 41
 Птушкін В.М. 19
 Пшеничко О.Л. 19

 Работягов М.П. 31
 Раєвський О.С. 27
 Раєвський С.О. 40
 Рєпін І.Ю. 29
 Ржепишевський О.І. 41
 Рибак І.М. 22
 Рибалка І.К. 27
 Рибальченко В.П. 31
 Рижський І.С. 33
 Рик Я.Й. 38
 Романенко О.В. 19
 Русанов О.Г. 32
 Рябінін М.Л. 29

 Саїдова С.Б. 36
 Світоліна Е.М. 32
 Свечкарьов О.І. 34
 Сергєєв В.Г. 21
 Серебрякова З.Є. 38
 Сидоренко О.Л. 27
 Сиротенко Ю.Г. 18
 Силаєв Б.Д. 26
 Силка П.І. 34
 Соколовський О.Н. 21
 Соколянський І.О. 23
 Спєсєвцев А.Є. 29
 Стадніченко Ю.І. 25
 Стєклов В.А. 17
 Ступницький В. 17
 Суботін В.Г. 26
 Сулима Х.С. 39
 Сумцов М.Ф. 23
 Суркіс Г.М. 32
 Сухарєв Є.О. 33

 Таранушенко С.А. 39
 Таукєшева Т.Д. 29
 Терещенко М.С. 18

- Тесленко С.А. 21
Тимченко Й.А. 25
Тимченко О.О. 20
- Тітов М.І. 17
Тольба В.С. 36
Трінклер М.П. 37
Тріпутіна Н.П. 36
Тягно Б.Х. 31
- Усиков О.Я. 17
Утевський А.М. 28
Ушаков Д.А. 35
- Файнтух С.О. 34
Фатєєва Н.М. 39
Федерченко О.І. 38
Фрадкін М.З. 33
Франковський В.А. 40
Фрідьєва Н.Я. 37
- Хавкіна Л.Б. 26
Харитоновна В.Ф. 32
Харченко О.М. 35
Хвисьюк М.І. 18
Хмельницький О.А. 29
Христенко І.М. 30
- Циганенко А.Я. 27
Цирік З.І. 18
Цицалюк Г.Н. 33
- Челпан К.Ф. 25
Червонюк Є.І. 23
Черкес О.І. 24
- Шамрай Т.Ф. 28
Шаповал В.І. 35
Шаповал М.Т. 26
Шапошников В.М. 21
Шапошников М.О. 33
- Шаховський С.М. 25
Шпак М.І. 20
Шевченко Б.Д. 34
Шердиць К.К. 24
Шеремета С. 19
Ширман Я.Д. 37
Шпак М.І. 20
Шпара П.Ю. 17
Шрейдер Є.Є. 40
Шульга І.М. 36
Шумілкін В.А. 25
Щукарьов О.М. 36
- Юр'єв В.Я. 20
Юхвід Л.А. 24

ЗМІСТ

Хроніка подій з історії Харківщини на 2024 рік	3
Ювілейні та пам'ятні дати Харківщини на 2024 рік	17
Матеріали на допомогу відзначення знаменних і пам'ятних дат	42
Воловик Лариса Фаліївна	42
Джерелянський Петро	47
Любченко Аркадій Панасович	51
Червонюк Євген Іванович	56
Колосова Рея Олександрівна	58
Работягов Микола Павлович	61
Харитонова Віра Федорівна	64
Васильківський Сергій Іванович	66
Саїдова Світлана Бурханівна	71
Правдюк Юрій Олексійович	75
Новобаварський район м. Харкова	79
Іменний список до ювілейних та пам'ятних дат	84

Довідкове видання

**Календар знаменних і пам'ятних дат
Харківщини
на 2024 рік**

Рекомендаційний бібліографічний
показчик

Відповідальний за випуск Н.І.Шостко

Підписано до друку 12.11.2023 Формат паперу 60 x 84/16
5,0 друк. арк. Папір для множ. апаратів.
Харківська обласна універсальна наукова бібліотека, вул. Кооперативна, 13/2
Телефон: 731-31-32

